

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS JUSTICIJOS INSTITUTAS

BARBARA KULAKOVSKAJA
CIVILINĖS TEISĖS PROGRAMA

JURIDINIO ASMENS DALYKINĖS REPUTACIJOS APSAUGA

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Ramūnas Birštonas

Vilnius, 2013

TURINYS

IVADAS.....	3
1. DALYKINĖS REPUTACIJOS SĄVOKA.....	6
2. DALYKINĖS REPUTACIJOS PRIGIMTIS IR TEISINIS REGULIAVIMAS.....	10
3. TEISINĖS GYNYBOS SĄLYGOS PASKLEIDUS INFORMACIJĄ ŽEMINANČIĄ JURIDINIO ASMENS DALYKINĘ REPUTACIJĄ.....	14
4. JURIDINIO ASMENS DALYKINĖS REPUTACIJOS GYNIMAS NE TEISMO TVARKA.....	25
4.1. ATSAKYMO TEISĖS ESMĖ JURIDINIO ASMENS DALYKINĖS REPUTACIJOS PAŽEIDIMO ATVEJAI.....	25
4.2. ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS IR SAVITVARKOS INSTITUCIJŲ VAIDMUO GINANT JURIDINIO ASMENS DALYKINĘ REPUTACIJĄ.....	29
5. JURIDINIO ASMENS DALYKINĖS REPUTACIJOS GYNIMAS TEISMO TVARKA.....	34
5.1. APSAUGINIAI GYNIMO BŪDAI.....	36
5.2. KOMPENSACINIAI GYNIMO BŪDAI.....	39
6. KONKURENCIJOS TEISĖS TAIKYMAS DALYKINĖS REPUTACIJOS APSAUGAI.....	42
IŠVADOS	47
NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	49
SANTRAUKA.....	55
SUMMARY.....	56

IVADAS

Darbo aktualumas. Šiandien juridinis asmuo laikomas visaverčiu teisės subjektu ir jam suteikiamos tokios pačios pažeistų teisių gynimo priemonės kaip fiziniams asmenims. Tuo tarpu pagrindinis teisinės valstybės tikslas yra užtikrinti įstatymuose numatytų teisių įgyvendinimo efektyvumą, apsaugą bei veiksmingą pažeistų teisių atkūrimo galimybę, o taip pat padarytos žalos atlyginimą. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsnyje įtvirtinta asmens ūkinės veiklos laisvė, iniciatyva ir sąžiningos konkurencijos apsauga. Juridiniai asmenys, veikdami konkurencinės rinkos sąlygomis siekia tinkamai vykdyti ir plėtoti savo veiklą, kurios metu atsiranda tokios neturtinės teisės juridinio asmens pavadinimas, prekių (paslaugų) ženklas, **dalykinė reputacija**. Būtent dėl savo veiklos pobūdžio juridiniai asmenys susilaukia visuomenės, konkurentų, žiniasklaidos dėmesio. Šiuo atveju tinka posakis “jeigu apie tave kalba, reiškia gyveni”. Deja kartais “viešos kalbos” pridaro daugiau žalos negu naudos. Todėl dalykinės reputacijos apsaugos poreikis yra akivaizdus ir pakankamai svarbus. Nacionalinės teismų administracijos duomenimis pirmąja instancija buvo nagrinėjamos 2010 metais – 22, 2011 metais – 29, 2012 metais – 14 bylos dėl juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimo¹. Taip pat skundų dėl dalykinės reputacijos pažeidimų, paskutiniu metu sulaukia Žurnalistų etikos inspektorius bei Žurnalistų etikos ir leidėjų komisija. Pažymėtina, kad į šias institucijas nemažai kreipiasi viešieji juridiniai asmenys (valstybinės įstaigos, savivaldybių įstaigos, mokyklos, asociacijos ir pan.), kurie teisiniu keliu retai gina savo dalykinę reputaciją. Tačiau nepriklausomai nuo tikslo, teisinės formos ar veiklos pobūdžio, visi juridiniai asmenys susiduria su panašia problema - viešu, žeminančio pobūdžio informacijos paskleidimu jų atžvilgiu, tuomet aktualus tampa jų dalykinės reputacijos apsaugos klausimas. Viešas informacijos skleidimas užtikrina saviraiškos laisvės, kaip vienos iš pagrindinių teisių demokratinėje visuomenėje, įgyvendinimą. Bet ši laisvė nėra absoliuti, jos ribojimas priklauso nuo santykio su kitomis vertybėmis. Dilema ginti saviraiškos laisvę ar juridinio asmens dalykinę reputaciją neabejotinai sunkiai išsprendžiama, ypatingai visuomeninės diskusijos viešojo intereso klausimais atveju. Lietuvos Respublikoje juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga tiesiogiai reglamentuojama 3 teisės aktuose – Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatyme ir Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatyme. Juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos klausimas neabejotinai aktualus praktiniu požiūriu. Tik aiškiai suvokdami savo teisių (dalykinės reputacijos) apsaugos ypatumus, juridiniai asmenys galės efektyviai pasinaudoti teisiniame reguliavime įtvirtintais gynimo būdais. O koks ilgas ir sudėtingas kelias iki pažeistų teisių atkūrimo gali atskleisti didelio atgarsio susilaukusi

¹ Nacionalinės teismų administracijos teismų veiklos analizės skyriaus vyriausiojo specialisto Putvinsko S. pateikti duomenys.

UAB „Transekspedicija“ ir UAB „Transekspedicija Invest“ v. „Balsas.lt savaitė“ ir kt. byla, kurioje ieškovai pirmiausia kreipėsi į Žurnalistų etikos inspektorių, kuris nustatė jų dalykinės reputacijos pažeidimą ir įpareigojo paneigti paskleistus duomenis. Šis sprendimas buvo apskųstas administraciniam teismui, vėliau Lietuvos Vyriausiajam administraciniam teismui, kuris pripažino Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimą pagrįstu. Ieškovas taip pat kreipėsi į bendrosios kompetencijos teismą dėl neturtinės žalos atlyginimo ir rėmėsi Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo sprendimu kaip įrodymu. Taigi dažnai tam tikro vieno pažeistų teisių gynimo būdo nepakanka veiksmingam pažeistos teisės atkūrimui. Net ir pripažinus juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimą, ne visada įmanoma tinkamai atlyginti padarytą žalą, be to įstatymo numatytais atvejais „pažeidėjas“ apskritai gali būti atleistas nuo žalos atlyginimo. Tokiu atveju sunku yra kalbėti apie veiksmingą apsaugą ir pažeistos teisės atkūrimo galimybę. Šiame darbe keliamas **problemnis klausimas** ar įmanoma juridiniam asmeniui tinkamai apginti savo dalykinę reputaciją pažeidimo atveju.

Šio magistro baigiamojo darbo tyrimo **objektą** apibūdina jo tema – juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga.

Darbo **tikslas** yra įvertinti juridinio asmens dalykinės reputacijos teisinės apsaugos įgyvendinimo efektyvumą Lietuvos Respublikoje.

Darbo tikslą pasiekti padės šie uždaviniai:

1. Atskleisti dalykinės reputacijos teisinę prigimtį, sąvokos turinį;
2. Išanalizuoti juridinio asmens dalykinės reputacijos teisinės gynbos sąlygas;
3. Sistemiškai ir išsamiai išanalizuoti juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo formas ir būdus, įvertinti neteisminės ir teisminės ginčų nagrinėjimo tvarkos privalumus ir trūkumus.

Tyrimo metodai. Siekiant atskleisti darbo tikslą taikomi tokie metodai:

Loginis analitinis metodas taikomas siekiant suprasti teisės aktuose ir kituose šaltiniuose įtvirtintų nuostatų susijusių su juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga esmę, taip pat aiškinantis teisės normų turinį, apibendrinant analizuotą medžiagą ir pateikiant išvadas.

Lingvistinio aiškinimo metodo pagalba nustatoma teisės normų prasmė, atskleidžiama teisės aktuose vartojamų sąvokų reikšmė bei nagrinėjamos tam tikras teismų suformuluotas taisyklės.

Sisteminės analizės metodo pagalba analizuojami juridinio asmens dalykinės reputacijos teisinės apsaugos įgyvendinimo probleminiai aspektai, atskleidžiami kriterijai į kuriuos atsižvelgia teismai nagrinėdami tokio pobūdžio bylas, analizuojamos tam tikros teisinio reguliavimo ir teismų praktikos spragos.

Dokumentų analizės metodas tai pagrindinis empirinio tyrimo metodas, kurio pagalba analizuojami tyrimo šaltiniai iš kurių gaunami pagrindiniai duomenys, formuluojamos išvados.

Kai kuriems teiginiams pagrįsti yra remiamasi jau atliktų statistinių tyrimų duomenimis.

Aprašomasis metodas taikomas nagrinėjamiems teiginiams iliustruoti ir pagrįsti.

Darbo naujumas. Lietuvos Respublikoje doktrinos požiūriu juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga nepakankamai nagrinėta, yra vos keletas mokslinių darbų kuriuose liečiami tam tikri aspektai, pavyzdžiui S. Cirtautienės monografijoje „Neturtinės žalos atlyginimas kaip civilinių teisių gynimo būdas“ analizuojamas neturtinės žalos atlyginimo juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimo atveju klausimas², Astos Jakutytės - Sungailienės disertacijoje „Įmonė kaip turtas“ glaustai atskleidžiama dalykinės reputacijos prigimtis³, periodiniame žurnale L. Meškauskaitės straipsnyje „Galimybė apginti juridinio asmens reputaciją“ analizuojami kai kurie juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo būdai⁴. Taip pat reikia paminėti, kad tokia tema yra parašyti du magistro darbai. 2007 metais Vilniaus universiteto Justės Keršulytės magistro darbas „Juridinio asmens reputacijos gynyba“ ir 2011 metais Mykolo Romerio universiteto studentės Mildos Narijauskaitės magistro darbas „Juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga“. Šis magistro darbas skiriasi nuo paminėtų, tuo, kad pagrinde yra analizuojami praktiniai juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos aspektai, nemažai dėmesio skiriama juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimui ne teismo tvarka, atsižvelgiant į naujausią teismų praktiką yra analizuojami kriterijai kuriuos vertina teismai nagrinėdami juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimo bylas, taip pat nagrinėjama dalykinės reputacijos prigimtis.

Tyrimo šaltiniai. Pagrindiniai tyrimo šaltiniai yra su dalykinės reputacijos apsauga susiję teisės aktai, t.y. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Visuomenės informavimo įstatymas, Konkurencijos įstatymas. Daug dėmesio skiriama žurnalistų etikos inspektoriatui, kaip neteisminėi institucijai tiesiogiai nagrinėjančiai ginčus dėl dalykinės reputacijos pažeidimo, praktikai. Taip pat plačiai analizuojama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo ir kitų teismų praktika. Nors Europos žmogaus teisių teismo sprendimų dalykinės reputacijos apsaugos srityje yra nedaug, tam tikrus aktualius momentus šis teismas yra palietęs, todėl šiame darbe jie irgi pateikiami. Analizuojant tam tikrus klausimus yra remiamasi ir užsienio šalių, pagrinde Jungtinės Karalystės, Rusijos Federacijos teisės doktrina.

² Cirtautienė S. Neturtinės žalos atlyginimas kaip civilinių teisių gynimo būdas: monografija. Vilnius: Justitia, 2008.

³ Jakutytė-Sungailienė A. Įmonė kaip civilinių teisių objektas daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2007.

⁴ Meškauskaitė L. Galimybė apginti juridinio asmens reputaciją// Juristas. 2005, Nr.11.

1. DALYKINĖS REPUTACIJOS SĄVOKA

Dalykinės reputacijos sąvokos turinys nemažai nagrinėtas užsienio šalių teisinėje literatūroje ir praktikoje. Pavyzdžiui bendrosios teisės tradicijos šalyse dalykinės reputacijos *goodwill* (liet. gera valia) sąvoką suformavo teismai. Klasikiniu požiūriu dalykinė reputacija buvo suprantama kaip ne daugiau nei tikimybė, kad seni klientai sugrįš, tuo tarpu šiuolaikinė sąvoka apima tokias įmonės nematerialias vertybes, kaip apmokytą darbo jėgą, geri ryšiai rinkoje, patraukli verslo lokalizacija tiek erdvėje, tiek rinkoje ir kitos unikalios savybės, dėl kurių ūkio subjektas norėdamas įsigyti verslą mokėtų didesnę kainą, nei nurodyta bendrovės finansų apskaitoje⁵. Bendrosios teisės tradicijos šalyse taip pat vartojamas „reputacijos“ terminas, todėl gali susidaryti įspūdis, kad *goodwill* ir reputacija yra sinonimai. Reputacija siejama su komerciniais privalumais ir socialiniais santykiais, tai dėl ko nedvejojant pasitikima aukštos reputacijos įmonėmis⁶. Visgi yra sudėtinga nubrėžti aiškią ribą tarp šių terminų. Bendrosios teisės požiūriu, kai įmonė turi reputaciją, tai nereiškia, kad turi ir *goodwill*, bet reputacijos buvimas savo ruožtu yra prielaida *goodwill* atsirasti⁷. Pažymėtina, kad įmonių komercinė reputacija gali būti ginama pagal difamacijos teisę⁸, taip pat ir passing-off delikto pagrindu, bet šiuo atveju sėkmingam gynimo procesui įmonė turėtų turėti *goodwill*⁹. Esminę įmonės vertę pagal Italijos teisę sudaro *klientela*, kuri reiškia turimus klientus ir *avviamento*, reiškianti potencialų sugebėjimą pritraukti klientus savo prekėms arba paslaugoms¹⁰. Prancūzijoje tai klientūra, kuri suprantama kaip įmonės galimybės sėkmingai vykdyti komercinę veiklą ir gauti pelno¹¹. Nemažai dalykinės reputacijos apibrėžimų randama Rusijos Federacijos teisinėje literatūroje. Pavyzdžiui teisės teoretikė M. N. Maleina dalykinę reputaciją apibūdina kaip rinkinį savybių bei įvertinimų, kuriuos turėdamas jų turėtojas asocijuojasi savo kontrahentų, klientų, vartotojų, kolegų, gerbėjų (šou versle), rinkėjų (renkamoms pareigoms) akyse ir personifikuojasi tarp kitų profesionalų tam tikroje veiklos srityje¹². A. M. Erdelevskis nurodo, kad dalykinė reputacija tai visuomeniškai svarbios asmens veiklos visuomenėje įvertinimas, visuomenės nuomonė apie šio

⁵ Jakutyte-Sungailienė A. Įmonė kaip civilinių teisių objektas daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2007 P.68.

⁶ Jones G., Jones B., and Little P. Reputation as reservoir: the value of corporate goodwill as a buffer against loss in times of economic crisis. Corporate Reputation Review [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-11] < http://0-paws.wcu.edu.wncln.wncln.org/gjones/Rep_As_Reservoir.pdf >.

⁷ Gugeshashvili G. Is Goodwill Synonymous with Reputation? [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-11] <http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2009_1_126.pdf>.

⁸ Milo D. Defamation and freedom of speech. New York: Oxford university press, 2008 P.28.

⁹ Wilson C. Intellectual property law in nutshell. London: Sweet & Maxwell. 2005 P. 63.

¹⁰ Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономико-правовом обороте: монография. Москва: Статут, 2006. С. 86.

¹¹ Jakutyte-Sungailienė A. Įmonė kaip civilinių teisių objektas daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2007 P. 69.

¹² Малеина М.Н. Личные неимущественные права граждан: понятие, осуществление, защита. Москва: МЗ Пресс, 2000 С.136.

asmens bruožus, privalumus ir trūkumus¹³. Tolstojus pažymi, kad teisės į dalykinę reputaciją turinys susideda iš to, kad juridinis asmuo ir jo veikla turi teisę būti adekvačiai vertinami kitų teisinių santykių dalyvių ir turi teisę daryti įtaką šiam vertinimui, pasirinkdamas atitinkamą elgesį¹⁴. Taigi kiekvienoje valstybėje jurisprudencija ar teismai formuoja tai teisinei sistemai savitą dalykinės reputacijos apibrėžimą. Lietuvos Respublika yra ne išimtis.

Lietuvos Respublikos teisinėje literatūroje reputacija apibūdinama kaip susidariusi bendra nuomonė apie kieno nors gerąsias savybes arba ydas, o dalykinė asmens reputacija apima bet kokią viešą informaciją apie šį asmenį, pavyzdžiui, dalykinius ir neformalius ryšius, pažintis, komentarus, pasisakymus, susirašinėjimą, dalyvavimą įvairiuose renginiuose ir t. t.¹⁵. Civilinio kodekso komentare randame glaustą dalykinės reputacijos apibrėžimą - „geras firmos vardas“¹⁶. L. Meškauskaitė nurodo, kad reputacija tai visuomeninė nuomonė apie asmenį susiklosčiusi jo socialinių savybių atžvilgiu, tuo tarpu juridinio asmens reputacija siejama su jo socialine ir ekonomine veikla¹⁷. Atsižvelgiant į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo funkciją formuoti vienodą teismų praktiką aiškinant ir taikant teisės aktus, svarbu išsiaiškinti kaip teismų praktikoje suprantama dalykinė reputacija. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sprendamas ginčą dėl tikrovės neatitinkančių ir juridinio asmens dalykinę reputaciją žeminančių duomenų paneigimo, suformulavo sekantį apibrėžimą „asmens dalykinė reputacija suprantama kaip jo geras vardas, teigiamas vertinimas ir požiūris visuomenėje, verslo aplinkoje“¹⁸, kuris neretai minimas teismų sprendimuose nagrinėjant tokio pobūdžio bylas. Kitoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byloje dalykinė reputacija aiškinama kaip firmos patikimumas, kuriuo suabejojo verslo partneriai, paskleidus tikrovės neatitinkančią informaciją¹⁹. Juridiniai asmenys gindami savo dalykinę reputaciją taip pat turi tam tikrą šios sąvokos suvokimą ir reiškdami ieškinius akcentuoja tokius aspektus kaip bendrovės įvaizdis visuomenėje²⁰, patikimumas ir pasitikėjimas bendrove klientų tarpe²¹, geras vardas ir konkurencingumas, kuriam pakenkta paskleidus tikrovės neatitinkančią informaciją. Neabejotina, kad pelno siekiančiam juridiniam asmeniui dalykinė reputacija yra jo

¹³ Орделевский А.М. Компенсация морального вреда: анализ и комментарий законодательства и судебной практики. Москва: Волтерс Клувер, 2004. С. 116.

¹⁴ Толстой В.С. Личные неимущественные правоотношения. Москва: Элит, 2006. Р. 122

¹⁵ Kavaliauskienė, V., Drūteikienė G. Vadovo reputacija: esmė ir pagrindiniai elementai// Informacijos mokslai. 2012, t. 61. P. 71-73.

¹⁶ Mikelėnas V., Bartkus G. Mizaras V., Keserauskas Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. P.

¹⁷ Meškauskaitė L. Galimybė apginti juridinio asmens reputaciją // Juristas, 2005. Nr.11 P. 22.

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio mėn. 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-630.

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 6 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-169/2006.

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-100/2009.

²¹ Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio mėn. 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-46-357/2010.

verslo sėkmės garantas, tai ta jėga kuri traukia klientus, padeda užmegzti naujus dalykinius ryšius, pritraukia kompetentingus darbuotojus. Iš kitos pusės ir patys darbuotojai siekia dirbti tik geros reputacijos įmonėse. Pavyzdžiui internetinės personalo atrankos kompanijos CV-Online atliekamoje 2013 metų „TOP DARBDAVIO“ apklausoje vertinant pagal tokius kriterijus, kaip savo srities lyderė, geras įmonės įvaizdis ir reputacija, moderni ir novatoriška, karjeros galimybės, geros darbo sąlygos I vietą užėmė UAB Novaturas, II - UAB Statoil, III - AB Swedbank²². Kitoje rinkos tyrimų bendrovės „Sprinter tyrimai“ atliktoje apklausoje buvo išrinktos geriausią reputaciją turinčios įmonės - I vieta atiteko UAB „Maxima Lt“, II – UAB „Švyturys-Utenos alus“ ir III - AB „Teo LT“. Komentuodamas šiuos rezultatus apklausos užsakovas paminėjo, kad visuomenės akyse geriausiai vertinamos tos bendrovės, kurios nuolat investuoja į savo reputacijos įtvirtinimą²³.

Taigi iš to kas pasakyta, galima apibendrinti tokius dalykinės reputacijos ypatumus:

- Dalykinės reputacijos objektas yra jos „turėtojas“;
- Dalykinė reputacija formuojama išorinių veiksnių (verslo partnerių, klientų, žiniasklaidos, konkurentų, vartotojų ir pan.);
- Dalykinės reputacijos turėtojo elgesys ir dalykinės savybės jo vykdomos veiklos metu daro įtaka dalykinės reputacijos formavimui;
- Dalykinės reputacijos vaidmuo – privalumų visuma (pelnas, geri dalykiniai ryšiai, kompetentingi darbuotojai, stabilumas, konkurencingumas, patikimumas ir pan.).

Pagal Lietuvos Respublikos teisinį reguliavimą dalykinė reputacija yra neturtinė teisė, atitinkamai šios teisės gynimą pažeidimo atveju gali realizuoti šios teisės turėtojai. Pagal LR CK 2.24 str. 8 d. šią teisę realizuoja juridiniai asmenys. LR CK juridinius asmenis diferencijuoja į privačius ir viešuosius. Iš aukščiau šiame darbe pateiktų pavyzdžių matoma, kad gera dalykinė reputacija aktuali privatiems juridiniams asmenims, kadangi jų tikslas tenkinti privačiuosius interesus ir gauti ekonominę naudą, o dalykinės reputacijos vaidmuo šį tikslą padeda įgyvendinti. Vadovaujantis LR CK 2.34 str., viešiesiems juridiniams asmenims priskiriamos valstybės ir savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudos sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas tenkinti viešuosius interesus. Į viešųjų juridinių asmenų sąvoką patenka subjektai nevykdantys ūkinės veiklos, steigiami visuomenei svarbiems tikslams įgyvendinti ir subjektai, kurie vykdo ūkinę veiklą (pavyzdžiui viešosios įstaigos, valstybės ir savivaldybės įmonės). Pastarųjų riba su privačiais juridiniais asmenimis yra daugiau formali. Tuo tarpu

²² Cvonline. Top darbdavio rinkimai [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-11].

<<http://www.cvonline.lt/content/index.php?id=737>>.

²³ Sprinter tyrimai. Įvardino geriausią reputaciją turinčias įmones [interaktyvus]. Vilnius, 2012-09-05 [žiūrėta 2013-03-23]. <<http://www.sprinter.lt/site/lt/vidinis/menutop/9/home/publish/NDI2Ozk7OzA=>>>.

viešieji juridiniai asmenys nevykdantys ūkinės veiklos pagal savo teisinę padėtį ir funkcijas yra specifiniai juridiniai asmenys²⁴ ir jų vykdoma veikla tenkinant viešuosius interesus ypatingai dažnai susilaukia visuomeninio vertinimo, diskusijų, kritikos ir pan. Tai garantuoja ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 33 str. laiduojantis teisę kritikuoti valstybės įstaigų darbą. Tokių viešųjų juridinių atžvilgiu diskutuotinas jų dalykinės reputacijos gynimo teismo tvarka klausimas. Pavyzdžiui Jungtinėje Karalystėje vietos valdžia ar vyriausybė negali pateikti ieškinio dėl šmeižto žiniasklaidai, kadangi tai ribotų žodžio laisvę ir prieštarautų viešajam interesui²⁵. Rusijos Federacijoje teismai neretai atmeta valstybės ir savivaldybės institucijų ieškinius, tuo tarpu teisės doktrinoje šiuo klausimų vieningos nuomonės nėra. Yra nuomonių, kad pagal teisingumą, komercinę veiklą vykdantys juridiniai asmenys pažeistą dalykinę reputaciją turi ginti arbitražiniame teisme, kurio jurisdikcijai priklauso ginčai kylantys dėl verslo ar kitos ekonominės veiklos, tuo tarpu valstybės ir savivaldybės institucijos turi teisę dėl pažeistų savo teisių ir teisėtų interesų kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus²⁶.

Lietuvos Respublikoje valdžios institucijoms teisė ginti savo dalykinę reputaciją teisminiu keliu nėra apribota. Nors tokių atvejų praktikoje yra ne daug. Taip pavyzdžiui Vilniaus apygardos teismas apeliacine instancija nagrinėjo Švenčionių rajono savivaldybės dalykinės reputacijos pažeidimo bylą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį patenkino pripažindamas, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, o Vilniaus apygardos teismas konstatavo tai, kad viešasis juridinis asmuo nesinaudoja tokiu pat dalykinės reputacijos gynimu kaip privatus asmuo, viešojo asmens dalykinės reputacijos gynimo ribos siauresnės, o jo atžvilgiu leistinos kritikos ribos platesnės, todėl panaikino pirmosios instancijos sprendimą²⁷. Vien ta aplinkybė, kad teismai priima ieškinį ir nagrinėja bylą iš esmės, leidžia daryti prielaidą, kad ir teismo tvarka gali būti ginama valdžios institucijų reputacija. Be to pažymėtina, kad ši teisė išplaukia iš LR CK 1.2 str. įtvirtinto principo. Būtent visokeriopos civilinių teisių gynybos principas garantuoja, kad kiekvienas turi teisę teisme ginti bet kurią (šiuo atveju juridinio asmens dalykinę reputaciją) savo pažeistą teisę įstatyme numatytais būdais. Be to Konstitucinis teismas yra nurodęs, kad „teisinėje valstybėje kiekvienam užtikrinama galimybė savo teises ginti teisme, <...> asmeniui turi būti garantuojama teisė turėti nepriklausomą ir nešališką ginčo arbitrą, kuris pagal Konstituciją ir įstatymus iš esmės išspręstų kilusį teisinį ginčą; asmeniui jo pažeistų teisių gynyba teisme

²⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio mėn. 8 d. nutarimas "Dėl kai kurių Baudžiamojo kodekso nuostatų, reglamentuojančių juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę".

²⁵ Milo D. Defamation and Freedom of Speech. New York: Oxford university press, 2008. P.45.

²⁶ Федоров П.Г. Деловая репутация юридического лица и ее защита// Законодательство и экономика. 2010 № 11 P. 42.

²⁷ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo mėn. 27 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-327-340/2012.

garantuojama nepriklausomai nuo jo teisinio statuso“²⁸. Nors kaip minėta tokie atvejai kai valdžios institucijos gina dalykinę reputaciją teismo tvarka yra vienetiniai, labiau pastebima tendencija ginti savo dalykinę reputaciją ne teismo tvarka. Pavyzdžiui Lietuvos Respublikos prokuratūros internetinėje svetainėje yra nurodoma, kad prokuratūros dalykinė reputacija ginama kreipiantis į publikacijos autorius, prašant ištaisyti netikslumus, prokuratūros interneto svetainėje talpinant ištaisymus, rengiant pranešimą spaudai, kreipiantis į žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą ar Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją²⁹. Taigi valstybės valdžios organas viešai informuoja apie priemonės kurių imsis pastebėjęs informaciją žeminančią šios institucijos dalykinę reputaciją. Kitas atvejis, kai į Žurnalistų etikos inspektorių kreipėsi Krašto apsaugos ministerijos atstovai dėl šios įstaigos dalykinės reputacijos pažeidimo. Žurnalistų etikos inspektorė nustatė, kad šiuo atveju pareiškėja yra valstybės biudžetinė įstaiga, įgyvendinanti valstybės politiką nacionalinio saugumo srityje, todėl būtina nustatyti, ar viešosios informacijos rengėjas sąžiningai informavo visuomenę ir neperžengė teisės skleisti informaciją ribų³⁰.

Atsižvelgiant į tai kas pasakyta, daroma išvada, kad visi juridiniai asmenys (privatūs, viešieji vykdančios ūkinę veiklą ir tokios veiklos nevykdančios) turi teisę realizuoti įstatyme įtvirtintą teisę į dalykinės reputacijos gynybą tiek teismo tiek ne teismo tvarka.

2. DALYKINĖS REPUTACIJOS PRIGIMTIS IR TEISINIS REGULIAVIMAS

Esminės nuostatos įtvirtinančios dalykinės reputacijos reguliavimą yra Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau LR CK) 1.114 str., įtvirtinantis dalykinę reputaciją kaip asmeninę neturtinę teisę, 2.24 str. nuostatos taikomos ginant juridinio asmens dalykinę reputaciją, 6.766 str. 2 d. reglamentuoja franšizės sutartį ir 6.970 str. 1 d. nuostata susijusi su partnerių įnašais daromais pagal jungtinės veiklos sutartį. Siekiant išsiaiškinti dalykinės reputacijos prigimtį, jos specifiką verta panagrinėti šį teisinį reguliavimą išsamiau.

LR CK 1.114 straipsnis įtvirtina nebaigtinį sąrašą neturtinių teisių ir vertybių, tokių kaip vardas, gyvybė, garbė, orumas, *dalykinė reputacija*, prekės ženklas ir kitos. LR CK 1.115 straipsnis apibūdina asmenines neturines teises kaip civilinės teisės saugomą objektą, neturintį ekonominio turinio ir neatskiriamai susijusį su šių teisių turėtoju. Pirmasis požymis ekonominio turinio nebuvimas reiškia negalėjimą išreikšti pinigine išraiška, t.y. ekonominio turinio neturinčios teisės nepatenka į turto sąvoką, kadangi teisine prasme „turtu yra laikomi tie civilinių

²⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. rugpjūčio mėn. 17 d. nutarimas "Dėl teisės kreiptis į teismą".

²⁹ Lietuvos Respublikos prokuratūra [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2013-03-11].

<<http://www.prokuraturos.lt/Naujienos/Kreipimaisid%C4%97ltikrov%C4%97sneatitinkan%C4%8Diosinformacijos/tabid/185/Default.aspx>>.

³⁰ Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimas 2011 m. balandžio 15 d. Nr. dėl publikacijoje dėl publikacijoje „Ministerijos biurokratams tūkstančiai, o kariams trupiniai“ („valstiečių laikraštis“, 2010-11-27) paskelbtos informacijos.

teisių objektai, kurie turi tam tikrą ekonominę ar objektyvią vertę ir civilinio apyvartumo savybę, t. y. tokį objektą jo savininkas turi galimybę perleisti kitam³¹. Antrasis asmeninių neturtinių teisių požymis yra neatskiriamumas nuo jų turėtojo ir reiškia negalėjimą perleisti kitam asmeniui jokiais pagrindais, t.y. asmeninės neturtinės teisės nepasižymi civilinio apyvartumo savybe. Dauguma LR CK 1.114 str. įtvirtintų neturtinių vertybių, tokių kaip gyvybė, sveikata, garbė, orumas atitinka minėtus požymius. Tuo tarpu tokios asmeninės neturtinės teisės kaip juridinio asmens pavadinimas, prekės ženklas, nors ir patenka į bendrą neturtinių vertybių sąrašą, dėl jų ekonominio turinio ir civilinio apyvartumo savybių šiandien abejonių neįkyla. Prekių ženklų įstatymas tiesiogiai numato, kad teisė į prekių ženklą gali būti perduota pagal sutartį visa ar iš dalies, kartu su kitomis teisėmis, susijusiomis su juridinio asmens veikla, arba atskirai³². Pagal LR CK 6.402 str. 2 d. įmonės pirkimo pardavimo atveju teisė į juridinio asmens pavadinimą pereina pirkėjui. Tuo tarpu dalykinės reputacijos prigimtis nėra pakankamai aiški. Vadovaujantis LR CK 2.24 str. 8 d. pažeista juridinio asmens dalykinė reputacija ginama laikantis tų pačių taisyklių kaip fizinio asmens garbė ir orumas. Pagal neturtinių vertybių klasifikaciją, garbė, orumas ir dalykinė reputacija priskirtinos prie teisių užtikrinančių asmens individualizaciją visuomenėje³³. Neabejotina, kad garbė ir orumas yra ekonominio turinio neturtinės ir neatskiriamai susijusios su fiziniu asmeniu, neturtinės teisės, tačiau tolimesnė civilinio kodekso normų analizė leidžia abejoti dalykinės reputacijos atitikimu šiuos požymius. LR CK 6.970 str. 1 d. reglamentuoja jungtinės veiklos sutarties ypatumus, o dalykinė reputacija įtvirtinama kaip įnašas pagal jungtinės veiklos sutartį. Partnerių įnašai, tame tarpe ir dalykinė reputacija yra įvertinami pinigais ir patenka į bendrą dalinę jungtinės veiklos partnerių nuosavybę. Černišovas nurodo, kad tokie neturtinio pobūdžio partnerių įnašai, kaip dalykinė reputacija ir dalykiniai ryšiai ateityje tampa pagrindu paskirstyti pelną partneriams proporcingai kiekvienai jų indėlio vertei³⁴. Su tokia nuomone negalima nesutikti, kadangi didžiąją dalimi šios vertybės pritraukia daugiau klientų, atitinkamai didėja ir partnerių pelnas. LR CK 6.766 str. reglamentuojantis franšizės sutartį, išskiria ypatumus, kurie pasireiškia teisių turėtojo išimtinių teisių visumos (teisė į firmos vardą, į prekių, paslaugų ženklą), dalykinės reputacijos ir komercinės paslapties panaudojimu tam tikru mastu. Franšizės davėjas pagal sutartį perduodamas savo išimtinės teisės, individualizuojančias būtent jo verslą, tam tikra prasme suteikia galimybę naudotojui naudotis savo dalykine reputacija. Nors jos apsauga įtvirtinama LR CK 2.24 str. 8 d., franšizės davėjo dalykinė reputacija papildomai saugoma įtvirtinant franšizės naudotojui tokias pareigas kaip

³¹ Jakutytė-Sungailienė A. Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje. Socialinių mokslų studijos, 2009, 3(3), 224.

³² Lietuvos Respublikos Prekių ženklų įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr. VIII-1981.

³³ Cirtautienė S. Neturtinės žalos atlyginimas kaip neturtinių vertybių gynimo būdas// Jurisprudencija, 2005, t. 71(63). P. 6.

³⁴ В.А. Чернышев правовой режим нематериальных активов Коммерческих организаций//Экономика и право 2008. Вып. 2 Удк 347.7 (075.8) P. 88.

pirkėjų informavimas akivaizdžiausiu būdu apie tai, kad naudotojas veikia pagal franšizės sutartį ir naudoja teisių turėtojo firmos vardą, prekių ar paslaugų ženklą ar kitokią teisių turėtoją individualizuojantį simbolį, gaminamų prekių, atliekamų darbų ar teikiamų paslaugų tinkamą kokybės užtikrinimą, nurodymų ir instrukcijų dėl teisių naudojimo laikymasis ir pan.³⁵. Atsižvelgiant tiek į jungtinės veiklos, tiek į franšizės sutarčių esmę, galima daryti išvadą, kad dalykinei reputacijai būdinga civilinio apyvartumo savybė. Visgi manytina, kad ji negali būti perduodama kaip savarankiškas objektas, o tik kartu su kitomis teisėmis pvz. teise į prekės ženklą arba teise į juridinio asmens pavadinimą. Moksliniuose darbuose taip pat pasisakoma dėl dalykinės reputacijos perleidžiamumo savybės. Asta Jakutyte - Sungailienė nurodo, kad „dalykinę reputaciją reikėtų traktuoti kaip sudėtinę bendrovei priklausančio turinio komplekso dalį, perleidžiamą kitiems asmenims tik kartu su įmone“³⁶. Tai, kad dalykinė reputacija gali būti atlygintinų sandorių objektu apeliuoja į jos ekonominę vertę. Prof. Olegas Fedosiuk priskiria dalykinę reputaciją prie turto kategorijos ir pažymi, kad „į turto sąvoką patenka ne tik pripažinti nematerialūs dalykai – prekės ženklas, firmos pavadinimas, komercinės paslaptys, intelektinės veiklos rezultatai, bet ir prestižinė ūkinio objekto vieta, gaminamos prekės paklausa, aukšta personalo kvalifikacija, gera dalykinė reputacija ir kt.“³⁷. Asta Jakutyte – Sungailienė pažymi, kad nors dalykinė reputacija nėra savarankišku nuosavybės teisės objektu, ji turi savarankišką objektyvią vertę³⁸. Taigi Lietuvos teisės mokslo atstovai neabejotinai pripažįsta šios neturtinės teisės turinį pobūdį. Ir tai akivaizdu, juk dalykinė reputacija turi potencialą sukurti ekonominę vertę jos turėtojui, tuo tikslu beje ji ir formuojama, be to jos pažeidimas suponuoja neigiamas vėlgi ekonominio pobūdžio pasekmes, pavyzdžiui dėl klientų srauto sumažėjimo, naujų sutarčių nepasirašymo, įmonė negaus pelno. Tuo tarpu Lietuvos teismų praktika formuojama tokia kryptim, kai juridinio asmens dalykinė reputacija suvokiama kaip asmeninė neturtinė teisė, pati savaime neturinti ekonominio turinio ir neatskiriama susijusi su jos turėtoju, o šios neturtinės teisės pažeidimas gali įtakoti ir šio asmens finansinės padėties pablogėjimą, pelno sumažėjimą ateityje ir kitas neigiamas pasekmes, todėl civiliniai įstatymai numato jos gynimą ir neturtinės žalos pavidalą³⁹.

Kiek kitaip dalykinė reputacija aiškinama Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau Konvencija) prasme ir užsienio valstybėse.

³⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. // Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.

³⁶ Jakutyte-Sungailienė A. Įmonė kaip civilinių teisių objektas daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2007. P. 69.

³⁷ Fedosiuk O. Nuosavybė ir turtas civiliniame ir baudžiamajame kodeksuose// Jurisprudencija. 2002, t. 28(20). P. 85.

³⁸ Jakutyte-Sungailienė A. Įmonė kaip civilinių teisių objektas daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2007. P. 68.

³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. rugsėjo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-189/2005.

Lietuva ratifikavusi konvenciją sudarė teisines prielaidas Lietuvos jurisdikcijoje esantiems asmenims naudotis joje nustatytais teisėmis ir laisvėmis, o jų pažeidimo atvejais kreiptis į Europos žmogaus teisių teismą (toliau EŽTT), todėl šio teismo formuojama praktika yra aktuali mūsų valstybei. EŽTT konvencijos 1 protokolo pagrindu išplėtė nuosavybės sąvoką, pažymėdamas kad į ją „patenka ne tik materialios vertybės (turtas), bet ir teisės bei asmeniniai interesai, turintys tam tikrą ekonominę vertę (pvz., akcijos, patentai ir licenzijos verstinis tam tikra veikla, ekonominiai interesai, susiję su verslo turėjimu, teisėti pagrįsti lūkesčiai, „geras vardas“ (reputacija) ir kt.“⁴⁰. Kad dalykinė reputacija, klientūra ir dalykiniai ryšiai yra nuosavybė EŽTK 1 protokolo prasme, EŽTT pripažino *Van Marle and Others v. the Netherlands* byloje, kurioje teismas nurodė, kad tai buvo sukurta pareiškėjo darbu ir daugeliu atžvilgių pasižymi privačios teisės pobūdžiu, sudaro turtą, todėl atitinka 1 protokolą⁴¹. Pažymėtina, kad dalykinės reputacijos priskyrimas prie nuosavybės teisės objektų būdingas bendrosios teisės tradicijos valstybėms. *Goodwill* laikoma neapčiuopiamu turtu, įgaunančiu piniginę vertę tik pardavus įmonę ir sudaro skirtumą tarp parduodamo turto apskaičiuotos (popierinės) vertės ir jo pardavimo kainos⁴². Prancūzijos teismuose klientūros kainos klausimas buvo sprendžiamas parduodant įžymią Paryžiaus kavinę „Caffe conti“, kurios bendra vertė siekė 80 tūks. frankų, tarp kurių 15 530 frankų sudarė patalpų vertę, tuo tarpu 64 470 frankų buvo įkainuota klientūra⁴³. Nors skirtingai nei *goodwill* klientūra nėra laikoma savarankišku civilinių teisių objektu⁴⁴. Nors Rusijos Federacijos civilinis kodeksas dalykinę reputaciją priskiria prie neturinių vertybių, kituose šios valstybės teisės aktuose akcentuojama dalykinės reputacijos ekonominė vertė. Taip pavyzdžiui pagal buhalterinės apskaitos taisyklių 43 punktą teigiamos dalykinės reputacijos vertė lygi kainos perviršiui, kuri mokės pirkėjas turėdamas lūkesčių gauti ekonominės naudos. Buhalterinėje apskaitoje dalykinė reputacija atsiranda įmonės pirkimo - pardavimo atveju⁴⁵.

Apibendrinant tai kas pasakyta, galima akcentuoti, kad nors Lietuvos Respublikos teismai nagrinėdami ginčus dėl dalykinės reputacijos pažeidimo dažnai cituoja EŽTT sprendimus, kuriuose dalykinė reputacija suvokiama kaip turtas, Lietuvos Respublikos teismų sprendimuose dalykinė reputacija atsispindi kaip neturtinė, ekonominio turinio neturinti vertybė. Tuo tarpu aiškinant LR CK nuostatas daroma išvada, kad dalykinė reputacija nors ir

⁴⁰ Jočienė D., Čilinskas K., Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje. Lietuvos Respublikos Seimas Jungtinių Tautų vystymosi programa. Monografija. Vilnius, 2004. P. 105.

⁴¹ *Van Marle and Others v. the Netherlands*, judgment of 26 June 1986, Series A 101, p. 13, §40,41.

⁴² Fedosiuk O. Nuosavybė ir turtas civiliniame ir baudžiamajame kodeksuose// Jurisprudencija. 2002, t. 28(20)P.85.

⁴³ Е. А. Ершова, К. Д. Овчинникова Предприятие (бизнес) в современном экономико-правовом обороте. монография. Москва : Статут, 2006 P.88.

⁴⁴ Jakutytė-Sungailienė A. Įmonė kaip civilinių teisių objektas daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2007. P. 69.

⁴⁵ Положения по бухгалтерскому учету «Учет нематериальных активов», утвержденного Приказом Министерства финансов Российской Федерации от 27 декабря 2007 г. N 153н [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-12] < <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=111209>>.

neatskiriama susijusi su jos turėtoju (juridiniu asmeniu) gali dalyvauti civilinėje apyvartoje ir būti perleidžiama atlygintinų sandorių pagrindu. Tokiais atvejais dalykinė reputacija įgyja tam tikrą ekonominę vertę. Taip traktuojama dalykinė reputacija reikalauja objektyvių jos vertės apskaičiavimo kriterijų, kurių Lietuvos Respublikoje kol kas nėra suformuluota.

Kitas žingsnis tiriant su dalykinės reputacijos teisine apsauga susijusius klausimus yra išanalizuoti, kokios teisinės gynybos sąlygos turi būti nustatomos juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo atveju, kaip balansuojama saviraiškos laisvė ir dalykinės reputacijos apsauga bei su tuo susiję probleminiai klausimai.

3. TEISINĖS GYNYBOS SĄLYGOS PASKLEIDUS INFORMACIJĄ GALIMAI ŽEMINANČIĄ JURIDINIO ASMENS DALYKINĘ REPUTACIJĄ

Visuotinai pripažįstama, kad laisvės ir demokratijos visuomenėje lygi atspindi saviraiškos laisvė, kaip kiekvieno galimybė laisvai reikšti mintis ir įsitikinimus, be baimės būti persekiojamam tų į kuriuos tos mintys ir įsitikinimai yra nukreipti. Todėl visų demokratių valstybių konstitucijos atkreipia ypatingą dėmesį saviraiškos laisvės įgyvendinimui ir apsaugai. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 str. nurodo, kad žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti, jam neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Ryškiausiai saviraiškos laisvės lygis atsispindi visuomenės informavimo priemonių veikloje. Žurnalistai turi pareigą sąžiningai teikti informaciją, o saviraiškos laisvė neturi virsti savivale dėl kurios atsirastų žala žeminančios ir tikrovės neatitinkančios informacijos paskleidimu. Saviraiškos laisvės ribų peržengimas sąlygoja teisinės atsakomybės atsiradimą. Tą užtikrina pirmiausia Konvencija numatydamą, kad naudojimasis saviraiškos laisve, kadangi tai yra susiję su pareigomis bei atsakomybe, gali būti priklausomas nuo tam tikrų formalumų, sąlygų, apribojimų ar sankcijų, kurias nustato įstatymas ir kurios būtinos demokratinėje visuomenėje <...> reputacijos ir kitų teisių apsaugai užtikrinti⁴⁶. Veiksniai, lemiantys dalykinės reputacijos formavimąsi yra informacija, vienaip ar kitaip susijusi su juridinio asmens dalykiniais ryšiais ir profesine, visuomenine veikla. O kaip žinoma negatyvi informacija visada palieka ryškesnį pėdsaką. Todėl savo dalykinę reputaciją saugantys juridiniai asmenys visais įmanomais būdais stengiasi apsiginti nuo viešai skleidžiamos, neigiamai juos galinčios paveikti, informacijos. Informacijos skleidimu iš vienos pusės įgyvendinama saviraiškos laisvė, iš kitos pusės gali būti pažeidžiamos asmenų, kurių atžvilgiu ši laisvė įgyvendinama, teisės. Nei saviraiškos laisvė nei su ja konkuruojančios teisės nėra absoliučios ir turi būti „derinamos nustatant teisingą balansą ad hoc, ieškant kriterijų, kurie padėtų vienodai ginti tiek saviraiškos laisvę, tiek su ja

⁴⁶ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (adopted 4 November 1950, entered into force 3 September 1953) ETS 5; 213 UNTS 221 (ECHR).

konkuruojančias teises“⁴⁷. EŽTT jurisprudencijoje akcentuojamos saviraiškos laisvės ribos, t.y. ribojimas įmanomas jeigu jis teisėtas ir numatytas įstatyme, jeigu tai būtina viešojo intereso apsaugai ad hoc demokratinėje visuomenėje, jeigu egzistuoja spaudžiantys socialiniai poreikiai, dėl kurių visuomenė turi teisę žinoti ir jei laikomasi proporcingumo principo⁴⁸. Tokios griežtos ribojimo sąlygos patvirtina šios laisvės svarbą teisinėje valstybėje. Lietuvos teismų praktikoje taip pat atsispindi saviraiškos laisvės ypatinga reikšmė, o teismų sprendimų analizė leidžia daryti išvadą, kad daugeliu atveju ribojama ne saviraiškos laivė, o kita su ja konkuruojanti vertybė – dalykinės reputacijos apsauga. Todėl būtina iširti sąlygas, kurias nustačius turi būti ginama dalykinė reputacija o ne saviraiškos laisvė. Vadovaujantis EŽTT praktika „jei pateikiama informacija priskirtina faktinei, nacionalinė teisė turi garantuoti galimybę atsakovui gintis garbės ir orumo pažeidimo byloje įrodant paskleistų faktų teisingumą“⁴⁹. Atitinkamai Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas LR CK 2.24 normoje įtvirtinto paskleistų duomenų neatitikimo tikrovei prezumpciją ir suteikė duomenis paskleidusiam asmeniui teisę įrodyti teiginių atitikimą tikrovei. Atsižvelgiant į tai, kad šios nuostatos taikomos ir juridiniams asmenims ginantiems savo dalykinę reputaciją⁵⁰, nagrinėjant tokio pobūdžio ginčą turi būti nustatytos visos teisinės gynybos sąlygos, suformuluotos Lietuvos Respublikos teismų praktikoje⁵¹, taip pat taikomos žurnalistų etikos inspektoriui nagrinėjant tokio pobūdžio ginčus⁵². Taigi juridinio asmens dalykinė reputacija ginama kai yra nustatyta šių faktų visumą: 1) žinių paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleistos žinios yra apie juridinį asmenį; 3) faktas, jog paskleistos žinios žemina jo dalykinę reputaciją; 4) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės. Toliau trumpai aptartina kiekviena sąlyga pateikiant praktinius pavyzdžius.

1. Žinių paskleidimo faktas. Pirmiausia svarbu nustatyti ar informacija tapo žinoma tretiesiems asmenims. Paskleidimas suprantamas kaip apimantis „konkrečių duomenų perdavimą bet kokiomis priemonėmis (žodžiu, raštu, laišku, įsakymu ir pan.), per visuomenės informavimo priemones, elektroniniu paštu, internetu ir pan. bent vienam asmeniui, išskyrus tą, apie kurį tie duomenys skleidžiami“⁵³. Nebus laikoma duomenų paskleidimu jų pateikimas juridinio asmens darbuotojams. Pavyzdžiui VŠĮ Kauno Centro poliklinika ir jos darbuotoja skundė klientės

⁴⁷ Šindeikis A. Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika?//Jurisprudencija. 2010, 2(120), P. 123.

⁴⁸ Šindeikis A. Žodžio laisvė ir kitos konstitucinės vertybės:pusiausvyros nustatymo problemos daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2011 P. 89.

⁴⁹ Šindeikis A. Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika?//Jurisprudencija. 2010, 2(120), P. 140.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁵¹ Pvz. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugpjūčio mėn. 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-903-611/2011.

⁵² Pvz. Žurnalistų etikos inspektorius 2011 m. rugsėjo 22 d. sprendimas Nr. SPR-102 "Dėl publikacijoje „Kokią įtaką prokuratūros veiksams turi kyšininkai? Valdomas teisingumas“ („Vilniaus krašto savaitraštis“, 2011-03-31-2011-04-06, Nr. 13/873) paskelbtos informacijos" Informaciniai pranešimai, 2011, Nr. 77-705.

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio mėn. 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-81/2013.

personalo akivaizdoje paskleistus duomenis kaip neatitinkančius tikrovės. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad „juridinio asmens dalykinę reputaciją pažeidžiančių žinių paskleidimas reiškia, jog šios žinios paskleistos kitiems – juridiniams ar fiziniams asmenims, o ne to juridinio asmens darbuotojams“⁵⁴. Vadovaujantis LR CK 2.24 str. 9 d., duomenų paskleidimu taip pat nebus laikoma teismo proceso dalyvių teismo posėdžio metu pasakytos kalbos bei teismo dokumentuose paskelbti duomenys. Pavyzdžiui Jungtinėje Karalystėje taip pat negalima patraukti atsakomybės už teismo proceso metu paskleistus teiginius (taikoma absoliuti privilegija). Tuo tarpu žiniasklaida skelbdama teismo proceso metu paskleistus duomenis turėtų tai daryti sąžiningai ir tiksliai, priešingu atveju negalėtų naudotis ribotos privilegijos (angl. qualified privilege), pagal kurią žurnalistas galėtų būti atleistas nuo atsakomybės, gynyba⁵⁵.

Vertinant paskleistos informacijos turinį turi būti nustatyta žiniai ar nuomonei ji priskirtina. Žinios ir nuomonės sąvokas įstatymų leidėjas įtvirtino Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatyme (toliau VII). Panašiai šios sąvokos aiškinamos teisminėje jurisprudencijoje, o būtent žinia – tai informacija apie faktus ir jų duomenis, grindžiamus tiesa, kurią galima užtikrinti patikrinimo bei įrodymo priemonėmis, o nuomonė – tai asmens subjektyvus faktų ir duomenų vertinimas, požiūris, bei pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais⁵⁶. Žinios ir nuomonės atskyrimas juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimo ginčiuose svarbus keliais aspektais. Pirmiausia LR CK 2.24 norma neužtikrina teisinės apsaugos paskleidus nuomonę, kritiką ar kitą subjektyviems saviraiškos būdams priskirtiną informaciją. Duomenų sąvoka įtvirtinta šioje normoje suprantama kaip „nurodytos, konstatuotos tam tikros aplinkybės, faktai, t. y. informacija, kurios tikrumą galima patikrinti taikant tiesos ir netiesos kriterijus“⁵⁷. Tačiau tai nereiškia, kad apsauga paskleidus nuomonę neužtikrinama apskritai. Kaip nurodo A. Šindeikis, žiniai ir nuomonei taikomi skirtingi balansavimo testai⁵⁸. Tas akcentuojama ir teisminėje praktikoje, o būtent - žiniai taikomas tiesos kriterijus, o nuomonei jis netaikomas, bet nuomonė turi būti pagrįsta tikrais faktais⁵⁹. Taip pat žinios ir nuomonės atskyrimas svarbus tuo aspektu, kad nuomonei dalykinės reputacijos pažeidimo atveju taikomi

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio mėn. 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-653.

⁵⁵ Carey P., Coles P., Armstrong N. Media law. 4th Edition Sweet & Maxwell, 2007 P. 62-63.

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario mėn. 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-142/2006.

⁵⁷ Mikelėnas, V., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. II knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia. 2002. P. 66.

⁵⁸ Šindeikis A. Žodžio laisvė ir kitos konstitucinės vertybės: pusiausvyros nustatymo problemos daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2011 P. 113.

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario mėn. 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-142/2006.

mažesni apribojimai negu žinių skleidimui. EŽTT, Lietuvos Respublikos teismų bei mokslinės literatūros šaltiniuose pabrėžiama, kad atibojant žinią nuo nuomonės turi būti atsižvelgiama į

- visą bylos aplinkybių kontekstą;
- paskleistos informacijos pateikimo būdą, tikslą, pasisakymo aplinkybes;
- paskleistos informacijos formą (kategoriskumas, dvejonės, klausiamoji forma ir kt.).

Taigi pirmiausia turi būti nustatyta, kad buvo paskleista informacija, kuri tapo žinoma tretiesiems asmenims ir pagal informacijos pobūdį ją galima kvalifikuoti kaip žinią. Toliau tirinama ar paskleista žinia yra susijusi su skundą ar ieškinį pateikusi subjektu.

2. Faktas, jog paskleistos žinios yra apie juridinį asmenį. Šiam faktui nustatyti pakanka, jog pagal paskleistų duomenų turinį būtų imanoma atpažinti juridinį asmenį, kaip susijusį su paskleista informacija. Neabejotina, kad šis faktas akivaizdus, kai informacijoje aiškiai nurodomas juridinio asmens pavadinimas. Jeigu pavadinimas nėra nurodomas, būtina pateikti įrodymus, kurie patvirtintų, kad pagal tam tikrus skiriamuosius požymius paskelbtoje informacijoje, tretieji asmenys atpažįsta konkretų juridinį asmenį. Taip pavyzdžiui Lietuvos Respublikos teismuose buvo nagrinėjama byla, kurioje paskelbtame straipsnyje atsakovo pavadinimas tiesiogiai nebuvo minimas o nurodomas tik jo leidžiamo laikraščio pavadinimas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad jeigu publikacijoje nėra tiesiogiai paminėtas asmuo apie kurį skelbiama informacija, tai šis faktas turi būti patvirtinamas netiesioginiais duomenimis pvz. straipsnio ar kitos publikacijos faktais, iš kurių visumos darytina išvada apie kokius asmenis yra paskleistos žinios⁶⁰. Dažniausiai šio fakto nustatymas nesukelia didelių keblumų, kadangi skleidžiant informaciją yra nurodomas informacijos objektas.

3. Faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės. Atsižvelgiant į LR CK 2.24 str. 1 d. informaciją paskleidęs asmuo turi įrodyti, kad ji atitinka tikrovę. Teismų praktikoje yra suformuluoti kriterijai, kurie vertinami sprendžiant klausimą dėl žinių neatitikimo tikrovei. Pavyzdžiui paskleistų duomenų neatitikimas tikrovei reiškia „jog paskleistos žinios yra melagingos, pramantos, išgalvotos, t. y. iš tikrųjų tokių faktų, aplinkybių nebuvo arba būta kitokių <...> jeigu faktai tikrovėje neegzistavo, įvykiai klostėsi ne taip, kaip nurodoma, asmens poelgiai vertinami neadekvačiai vykusiems faktams“⁶¹. Neatitinkanti tikrovės taip pat bus informacija pateikiama subjektyviai, vienpusiškai iškraipant arba nutylint įvykių, reiškinių sąsajas, priežastinį ryšį su kitais įvykiais ir reiškiniais⁶². Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas išaiškino, kad „žeminančiomis laikytinos tikrovės neatitinkančios žinios, kurios įstatymo,

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-630/2004.

⁶¹ Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos mėn. 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-382-267/2012.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 9 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-347/2011.

moralės, paprotiniu normų laikymosi požiūriu pažeidžia asmens garbę ir orumą, gerą vardą visuomenėje⁶³. Atitinkamai menkinančiais juridinio asmens dalykinę reputaciją bus laikomi duomenys apie juridinio asmens įvykdytus teisės pažeidimus, netesėtą elgesį, nesąžiningumą vykdant verslo komercinę veiklą, dalykinės etikos bei sąžiningos dalykinės praktikos nesilaikymą. Taigi žinias paskleidęs asmuo turi pareigą įrodyti jų atitikimą tikrovei, priešingu atveju prisiima sau riziką pralaimėti ginčą tuo atveju, jeigu būtų įrodyta, kad paskleistos žinios žemina dalykinę reputaciją.

4. Faktas, jog paskleistos žinios žemina juridinio asmens dalykinę reputaciją. Net ir tuo atveju, jeigu būtų nustatyta, kad paskleista žinia, kuri yra apie juridinį asmenį ir ji neatitinka tikrovės, tai savaime dar nereikia dalykinės reputacijos pažeidimo. Juridinis asmuo turi pareigą įrodyti, kad dėl paskleistos informacijos jam atsirado neigiami padariniai. Remiantis Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso (toliau LR CPK) 178 str. šalys turi įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus bei atsikirtimus, išskyrus atvejus, kai remiamasi aplinkybėmis, kurių šio kodekso nustatyta tvarka nereikia įrodinėti. Pavyzdžiui vienoje byloje ieškovas gindamas savo dalykinę reputaciją rėmėsi Žurnalistų etikos inspektoriaus ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimais. Šios institucijos tyrė tas pačias faktines aplinkybes ir konstatavo dalykinės reputacijos pažeidimą. Vilniaus apygardos teismas nurodė, kad LR CPK 182 prasme Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo sprendimas turi prejudicinę galią⁶⁴. Šio ketvirto fakto įrodymas yra viena sunkiausių užduočių juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimo ginčiuose. Teismai reikalauja pateikti objektyvius įrodymus, kurie patvirtintų, kad dalykinė reputacija realiai nukentėjo, sumenkinta.

Įrodinėjant dalykinės reputacijos pažeidimą reikšmingas tampa juridinio asmens veiklos pobūdis. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuota, kad kai dalykinę reputaciją gina juridinis asmuo kurio veikla „normali“ (niekuo neišsiskirianti poveikio viešajam interesui požiūriu), ieškovas privalo įrodyti kad pasikeitė jo savybių, veiklos rezultatų vertinimas ar požiūris į jį, tuo tarpu kai dalykinę reputaciją gina asmuo, kurio veikla visuomenėje yra vertinama prieštaringai, jis turi įrodyti, jog paskleistų žinių padariniai yra rimti neigiami asmens vertinimo poslinkiai pasireiškiantys pavyzdžiui finansiniais nuostoliais, apyvartos sumažėjimu⁶⁵. Atsižvelgiant į tai galima išskirti tris juridinio asmens veiklos pobūdžio vertinimo kriterijus: 1) normali veikla; 2) veikla išsiskirianti poveikio viešajam interesui požiūriu; 3) prieštaringai vertinama veikla. Teismai šiuos kriterijus dažnai akcentuoja savo sprendimuose, tačiau aiškių

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-11]. <www.lat.lt/apzvalgog>.

⁶⁴ Vilniaus apygardos teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-3332-467/2012.

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje 3K-3-32/2012.

nuostatų, kuriomis remiamasi vertinant ar veikla normali, ar su viešojo intereso elementu ar prieštarigai vertinama, kol kas nėra suformuluota. Pavyzdžiui jau minėtos UAB „Transekspedicija“ ir UAB „Transekspedicija Invest“ v. „Balsas.lt savaitė“ ir kt. bylos analizė leidžia daryti išvadą, kad teismas laikė ieškovo vykdoma veiklą „normalia“, nes nurodė, kad ieškovas neturi įrodinėti finansinių nuostolių, materialaus neigiamo poveikio įmonei, ir vien faktas, kad partneriai pareikalavo mokėti iš anksto ryšium su pasirodžiusiu straipsniu, patvirtina dalykinės reputacijos pažeidimą⁶⁶. Vienoje iš nutarčių Lietuvos Aukščiausiasis Teismas bandė aiškinti veiklos prieštarigumo kriterijų. Ieškovas (laikraštis) gynė savo dalykinę reputaciją nuo teiginių kuriais pranešama, kad ieškovo leidžiamo laikraščio veikla prieštarauja gerai moralei, teisei. Atsakovas skųsdamas teismo sprendimą argumentuose nurodė, kad pats laikraštis visur skelbiasi, jog yra „skandalingas“ ir „bulvarinis“, todėl manoma, kad jo straipsniai atitinka afišuojamam įvaizdžiui. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sutiko su šiuo argumentu ir pažymėjo, kad prieštaravimas teisinėms nuostatoms gali būti pagrindas ginti pažeistas neturtines vertybes tada, kai neteisingi duomenys apie priešingumą teisei yra apibrėžti ir konkretūs. Prieštaravimas gerai moralei kaip asmens dalykinės reputacijos pažeidimas yra galimas tada, kai asmens elgesys yra grindžiamas tokio paties lygio kriterijais⁶⁷. Taigi galima daryti prielaidą, kad vertinant ar asmens veikla visuomenėje vertinama prieštarigai yra atsižvelgiama ne tik į juridinio asmens veiklos pobūdį, bet ir į juridinio asmens savybes, „elgesį“, į tai kaip save pateikia visuomenei, kokį savo įvaizdį kuria ir pan. Teismų sprendimuose taip pat neretai akcentuojama, kad „prioritetiškai turi būti ginamos vertybės, turinčios viešojo intereso pobūdį, t. y. svarbios ne tik privačiam asmeniui, bet ir visai visuomenei ar žymiai jos daliai“⁶⁸. Pavyzdžiui UAB „Vilniaus energija“ kaip šilumos tiekėjo veikla⁶⁹, TEO LT kaip sąžiningos, monopolisto pozicijas užimančios bendrovės atstovų veikla svarstant įstatymus⁷⁰, UAB „Neo group“ veikla - PET granulių gamybos procesas - susijusi su aplinkos tarša⁷¹ - buvo pripažintos susijusios su viešuoju interesu. Tai reiškia, kad teismai ad hoc vertina ar veikla yra susijusi su viešuoju interesu. Pažymėtina kad fakto, jog paskleistos žinios žemina dalykinę reputaciją įrodymas yra viena iš pagrindinių civilinės atsakomybės taikymo sąlygų, nes dažnai sunku įrodyti priežastinį ryšį tarp paskleistos žinios ir dalykinės reputacijos sumenkėjimo.

⁶⁶ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio mėn. 14 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-3332-467/2012.

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio mėn. 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-630.

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio mėn. 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-441/2010.

⁶⁹ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gruodžio mėn. 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2394-392/2012.

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-32/2012.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio mėn. 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-441/2010.

Apibendrinant tai kas pasakyta, pažymėtina, kad tik esant keturių aptartų sąlygų visumai, dalykinės reputacijos „pažeidėjui“ gali būti taikoma civilinė atsakomybė LR CK 2.24 str. pagrindu. Fakto, kad buvo paskleista nuomonė, o ne žinia konstatavimas reiškia, kad viena iš keturių būtinų sąlygų neegzistuoja. O kadangi teismai pripažįsta, kad dalykinė reputacija ginama, ne tik nuo paskleistų žinių, bet ir nuo subjektyvių saviraiškos būdų, būtina išsiaiškinti kokios teisinės gynybos sąlygos taikytinos konstatavus nuomonės paskleidimą.

Nors visuotinai pripažįstama, kad nuomonė kaip saviraiškos būdas yra demokratinės visuomenės sąlyga, nuomonės reiškimo laisvė nėra absoliuti ir gali būti ribojama EŽTK 10 str. 2 d. numatytais atvejais. Naujausioje EŽTT jurisprudencijoje konstatuota, kad priskiriant faktus nuomonėms, turi būti pakankamai faktų joms pagrįsti, priešingu atveju toks nuomonės reiškimas traktuotinas kaip perteklinis ir neturi būti saugomas Konvencijos⁷². Nauja palyginus JAV Aukščiausiojo Teismo pozicija, kad neegzistuoja nuomonės reiškimo konstitucinis imunitetas, o kadangi nuomonės reiškimas dažnai gali reikšti objektyvių faktų tvirtinimą, būtina patikrinti, ar tie faktai realiai egzistuoja, priešingu atveju tokia nuomonė gali būti baudžiama, jeigu neteisinga. Ši byla svarbi tuo, kad pakeitė iki tol priimtina *New York Times v. Sullivan* byloje nustatyta nuomonės konstitucinį imunitetą⁷³.

Lietuvos Respublikoje taip pat pripažįstama nuomonės, grindžiamos faktais, laisvė. Pagal VII 2 str. 36 p. nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai, tačiau ji turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepian ir neiškreipian faktų ir duomenų. Nuomonei taikomi kriterijai remiasi įvertinimu – ar nuomonės reiškimo būdas, forma ir priemonės akivaizdžiai žeminančios ar yra tikslas pažeminti, ar piktnaudžiaujama savo teise⁷⁴. Piktnaudžiavimas nuomonės reiškimo laisve tam tikro juridinio asmens atžvilgiu suponuoja jo dalykinės reputacijos sumenkinimą. Lietuvos Respublikos teismai taip pat akcentuoja, kad juridinio asmens dalykinė reputacija gali būti ginama ne tik nuo žinios neatitinkančios tikrovės, bet ir nuo nesąžiningos, neturinčios objektyvaus faktinio pagrindo kritikos, nuomonės ar vertinimo⁷⁵. Tokiu atveju turi būti nustatyta, „<...> kad subjektyvaus pobūdžio teiginiai nepagrįsti ir neobjektyvūs; o asmuo, juos paskleidęs, yra nesąžiningas ir kaltas dėl jų skleidimo“⁷⁶. Atsižvelgiant į tai, galima pabrėžti dvi teisinės gynybos sąlygas, nustatomas konstatavus faktą, kad buvo paskleista nuomonė:

⁷² Šindeikis A. Žodžio laisvė ir kitos konstitucinės vertybės: pusiausvyros nustatymo problemos daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2011 P. 114.

⁷³ Ten pat. P.116-117.

⁷⁴ Šindeikis A. Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika?//Jurisprudencija. 2010, 2(120), P.129.

⁷⁵ Pvz. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. spalio mėn. 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1880-480/2012.

⁷⁶ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio mėn. 14 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-3332-467/2012.

1) paskleista nuomonė nepagrįsta ir neobjektyvi. Sprendžiant dėl nuomonės pagrįstumo yra vertinama ar asmuo rėmėsi faktais;

2) nuomonę paskleidęs asmuo buvo nesąžiningas. Sprendžiant dėl nuomonę paskleidusio asmens sąžiningumo, vertinama ar buvo siekiama parodyti kito asmens veiklos trūkumus ar vis dėlto buvo siekiama sudominti skaitytoją turint savanaudiškų tikslų;

Pavyzdžiui Lietuvos Aukščiausiajame Teisme buvo nagrinėjama byla, kurioje advokatas gynė savo dalykinę reputaciją dėl interneto tinklalapyje www.skundai.lt paskleistos žeminančio pobūdžio informacijos. Šioje byloje nebuvo pareikštas reikalavimas atsakovui taikyti civilinę atsakomybę, o tik pašalinti paskleistą informaciją iš tinklalapio. Teismas konstatavo, kad paskleista nuomonė, nepagrįsta jokiais faktais, o tik samprotavimais apie advokato neteisėtus darbo metodus. Reiškiant nuomonę naudojamos formuluotes buvo neetiškos, įžeidžiančios ir žeminančios advokato dalykinę reputaciją, todėl teismas pripažino, kad tokia saviraiškos forma negali būti toleruojama kaip gintina saviraiškos laisvės aspektu kritika, o atsakovas buvo įpareigotas pašalinti informaciją⁷⁷. Šioje byloje teismas neanalizavo tos aplinkybės, kad paskleista nuomonė buvo paremta kliento asmenine patirtimi susiformavusia bendradarbiavimo metu, kad klientas akivaizdžiai liko nepatenkintas advokato teikiamų paslaugų kokybe. Kitoje iš esmės panašioje byloje UAB „Ginlora“ gynė savo dalykinę reputaciją dėl interneto tinklalapyje www.skundai.lt paskleistos informacijos ir reikalavo ne tik pašalinti informaciją, bet ir atlyginti 20 000 Lt neturtinę žalą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė dėl to, kad ieškovas neįrodė fakto, kad paskleista informacija žemina dalykinę reputaciją. Apeliacinės instancijos teismas skundą atmetė ir nurodė, kad nuomonę paskleidęs asmuo, kaip buvęs ieškovo darbuotojas, pateikė subjektyvų savo darbo pas ieškovą vertinimą, vertino darbo įmonėje organizavimą, o ieškovas neįrodė, kad buvo pažeminta reputacija⁷⁸. Iš to kas pasakyta, galima daryti išvadą, kad kai reiškiamas reikalavimas nesusijęs su civilinės atsakomybės taikymu, teismai vertina paskleistos nuomonės pagrįstumą ir sąžiningumą, tuo tarpu kai reikalaujama atlyginti žalą, privaloma dar įrodyti, kad dėl paskleistos informacijos buvo pažeminta dalykinė reputacija ir dėl to atsirado neigiamos pasekmės vertintinos žalos pavidalu. Vadovaujantis teismų išaiškinimu, kai juridinio asmens dalykinė reputacija pažeidžiama paskleidžiant duomenis, ji ginama LR CK 2.24 normos pagrindu, tuo tarpu kai dalykinė reputacija pažeminama subjektyviais saviraiškos būdais, ji ginama taikant Lietuvos teisėje (įskaitant tarptautines sutartis ir konvencijas, pvz. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją) galiojančias nuostatas ir jose įtvirtintus teisių gynimo būdus – pažeidimo pripažinimą,

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012.

⁷⁸ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės mėn. 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-157-262/2012.

publikacijų ribojimą, turtinės ar neturtinės žalos atlyginimą ir kt.⁷⁹ Iš esmės toks išaiškinimas leidžia daryti prielaidą, kad nepriklausomai nuo paskleistos informacijos turinio gali būti taikomi tie patys dalykinės reputacijos gynimo būdai.

Paskutinis svarbus akcentas šiame skyriuje yra juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos ribos. Pagal teisminės praktikos analizę pastebima, kad nagrinėjant tokio pobūdžio bylas juridiniai asmenys susiduria su tam tikromis problemomis, o būtent dėl savo veiklos pobūdžio jie gali būti priskiriami viešojo asmens kategorijai. Tokiais atvejais yra akcentuojama, kad viešųjų asmenų atžvilgiu kritikos ribos platesnės, o jų dalykinės reputacijos apsaugos galimybės mažesnės. VII pateikiami vertinamieji kriterijai kuriais remiantys asmenys priskiriami viešųjų asmenų kategorijai – tie, kurie dėl savo veiklos pobūdžio nuolat dalyvauja valstybinėje ar visuomeninėje veikloje arba turi viešojo administravimo įgaliojimus arba jų nuolatinė veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams⁸⁰. Pagal pareigas viešaisiais asmenimis būtų viešieji juridiniai (valstybės ir savivaldybės institucijos). Tačiau Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad tik pareigos ar dalyvavimas visuomeninėje veikloje savaime nėra laikytini būtinais ar pakankamais kriterijais asmenį laikyti viešuoju⁸¹. Kaip jau buvo minėta pirmame darbo skyriuje viešieji juridiniai asmenys plati kategorija, apimanti ir juridinius asmenis vykdančius ūkinę veiklą. Tačiau ar Lietuvos Respublikos Prokuratūra ir viešoji įstaiga Šiaulių lopšelio-darželio „Kūlverstukas“ bus vienodai vieši asmenys, ir jų atžvilgiu turės būti taikomos vienodos dalykinės reputacijos apsaugos ribos? Formaliai pagal LR CK 2.34 abu įgyvendina viešuosius interesus. Kitas aspektas, su viešuoju interesu gali būti susijusios ir privačios bendrovės, kurių tikslas ne viešojo intereso įgyvendinimas, o pelno siekimas. Pavyzdžiui Vilniaus apygardos teismas nagrinėjo bylą, kurioje privatus juridinis asmuo UAB „Vilniaus energija“ pateikė ieškinį dėl tikrovės neatitinkančių bei dalykinę reputaciją pažeidžiančių duomenų paneigimo. Tačiau teismas atmetė skundą dėl to, kad bendrovė visuomenei gerai žinoma, kadangi centralizuotai gyventojus aprūpina šiluma ir karštu vandeniu. Teismas pabrėžė, kad šio asmens veikla susijusi su viešuoju interesu, ir laikoma, kad šis juridinis asmuo yra viešasis⁸². Kitoje byloje teismai pripažino ieškovo atliekamą veiklą neišvengiamai susijusią su aplinkos tarša, todėl susijusią ne tik su privačiu, bet ir su viešuoju interesu, nes tokia veikla yra svarbi visų žmonių gerovei⁸³. Šių praktinių situacijų analizė, leidžia daryti išvadą, kad juridinio asmens veiklos pobūdis ir jos

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio mėn. 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-667/2006.

⁸⁰ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas// Valstybės Žinios. 1996, Nr. 71-1706.

⁸¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio mėn. 23 d. nutarimas "Dėl viešojo asmens privataus gyvenimo apsaugos ir žurnalisto teisės neatskleisti informacijos šaltinio".

⁸² Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gruodžio mėn. 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2394-392/2012.

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio mėn. 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-441/2010.

svarba visuomenei neabejotinai suponuoja jo dalykinės reputacijos apsaugos ribas. Aktuali šiuo klausimu yra A. Šindeikio nuomonė, kad atliekant skirtingų vertybių susidūrimo balansavimo procedūrą Lietuvos teismų praktikoje reikia atskleisti asmens ginančio savo garbę ir orumą, viešumo laipsnį kaip tai daroma EŽTT praktikoje: 1) ad hoc įvertinti asmens viešumo svarba visuomenei; 2) ad hoc įvertinti būtinumą palaikyti diskusiją apie šio asmens gyvenimą⁸⁴. Atsižvelgiant į analogiškas fizinio asmens garbės ir orumo ir juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo taisykles, viešumo laipsnio nustatymas būtinas ir juridiniams asmenims. Nustatant pusiausvyrą tarp dviejų konkuruojančių vertybių, atsižvelgiama į asmens viešumo laipsnį, kuo jis aukštesnis, tuo prieš jį naudojama saviraiškos laisvė turi platesnes ribas⁸⁵. Lietuvos Respublikos teismai neretai cituojama EŽTT sprendimą, kuriame taip pat apibrėžiamos juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo ribos, o būtent tai susiję su didelėmis įmonėmis, kurių veikla susijusi su viešuoju interesu. Tokios įmonės neišvengiamai atsiveria viešajam vertinimui ir jų atžvilgiu kritikos ribos yra platesnės, tačiau dėl to, kad tai didelė įmonė, teisė gintis nuo difamacinių teiginių jai negali būti ribojama. Šiame sprendime, taip pat yra nurodyta, kad dalykinės reputacijos gynimo ribos priklauso nuo visuomenės suinteresuotumo juridinio asmens veikla, o tikslas apsaugoti verslo sėkmę yra aktualus ne tik pačiai įmonei, bet ir platesnei ekonominei gerovei⁸⁶. EŽTT taip pat pripažįsta, kad net diskutuojant aktualiais visuomenei klausimais, saviraiškos laisvės ribos priklauso nuo poreikio gerbti kitų asmenų reputaciją. Taip *Markt Intern Verlag GmbH and Klaus Beermann v. Germany* byloje saviraiškos laisvės apribojimas pripažintas būtinu demokratinėje visuomenėje. Teismas konstatavo, kad „net teisingų ir atspindinčių tikrus įvykius straipsnių skelbimas tam tikromis aplinkybėmis gali būti uždraustas, pavyzdžiui, dėl pareigos gerbti kitų privatumą ir komercinės informacijos slaptumą“⁸⁷. Neabejotina, kad demokratinėje valstybėje privalo būti užtikrinta galimybė reikšti savo nuomonę, kritiką, netgi hiperbolizuoti ir perdėti, kai kalba eina apie visai visuomenei, arba jos tam tikrai grupei, svarbius dalykus. Tačiau kiekvienu atveju turi būti užtikrinama pusiausvyrą, ir viena vertybė, nepagrįstai negali būti ribojama kitos sąskaita.

Pažymėtina, kad juridinio asmens priskyrimas viešo asmens kategorijai gali būti pagrindu atleisti duomenis paskleidusį asmenį nuo civilinės atsakomybės pagal CK 2.24 str. 6 d., atsižvelgiant į duomenų paskleidimo tikslą (informuoti visuomenę tokiais klausimais, dėl kurių ji

⁸⁴ Šindeikis A. Žodžio laisvė ir kitos konstitucinės vertybės: pusiausvyros nustatymo problemos daktaro dis. Soc. Mokslai: teisė (01s)/ mru.-v., 2011 P 128.

⁸⁵ Šindeikis A. Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika?//Jurisprudencija. 2010, 2(120), P.141.

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio mėn. 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-441/2010.

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo mėn. 21 d. Saviraiškos laisvės apribojimams ginant asmens privatų gyvenimą civilinėse bylose (II) Nr. 29. Teismų praktika 29.

turi teisėtą interesą žinoti) ir duomenis paskleidusio asmens sąžiningumą⁸⁸ t.y. konkrečiu atveju turi būti vertinama ar nebuvo peržengta teisės skleisti informaciją ribų. Tai vertinant, turėtų būti atsižvelgiama į teismų praktikoje suformuluotus kriterijus - į kaltinimų rimtumą, kuo jie rimtesni, tuo nuodugnesnis tyrimas turėtų būti atliekamas, į šaltinių patikimumo įvertinimą, kitos šalies pozicijos pateikimą, į pastangas dedamas informacijos patikimumui patikrinti⁸⁹. Pavyzdžiui Lietuvos Apeliacinis teismas privatų juridinį asmenį priskyrė viešojo asmens kategorijai ir pabrėžė, kad pasisakymas jo atžvilgiu buvo ne apie privačią, o apie visai visuomenei reikšmingą ieškovo veiklą. Šiame sprendime buvo remiamasi teisės doktrinoje pateikiama viešojo asmens sąvoka, taip pat buvo vertinamas ir duomenis paskleidusio asmens sąžiningumas ir demokratinėje visuomenėje būtinos viešos diskusijos ribų neperžengimas⁹⁰. Iš tokio motyvo seka, kad jeigu būtų paskleisti duomenys apie privačią ieškovo veiklą, jis negalėtų būti atleistas nuo atsakomybės LR CK 2.24 str. 6 d. pagrindu. Pažymėtina, kad juridinių asmenų priskyrimas viešųjų asmenų kategorijai neturės teisinės reikšmės, pareiškiant neturtinio pobūdžio reikalavimus, pavyzdžiui prašymą paneigti tikrovės neatitinkančius duomenis arba pripažinti, kad duomenis neatitinka tikrovės ir žeminą dalykinę reputaciją.

Taigi iš to kas pasakyta, galima pateikti sekančius apibendrinimus, pirmiausia dalykinę reputaciją ginama nustačius faktą, jog paskleistos žinios; faktą, jog žinios apie juridinį asmenį; faktą jog žinios neatitinka tikrovės; faktą, jog žinios žemina juridinio asmens dalykinę reputaciją arba nustačius, kad paskleista nuomonė nepagrįsta faktais, o ją paskleidęs asmuo elgėsi nesąžiningai turėdamas savanaudiškų tikslų. Antra poreikis derinti saviraiškos laisvės įgyvendinimą bei juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugą yra būtinas, kadangi nepagrįstas suabsoliutinimas vienos vertybės, lemia nepagrįstą apribojimą kitos. Skleidžiama tikrovės neatitinkanti informacija, arba nesąžininga ir nepagrįsta nuomonė, kritika ir pan. negali būti toleruojami, jeigu jais siekiama pažeminti juridinio asmens dalykinę reputaciją, o ne informuoti visuomenę apie to asmens reikšmingą veiklą. Tokiu atveju gali būti daroma žala ne tik konkreta asmens reputacijai, bet ir valstybės ekonominei gerovei. Teismo vaidmuo manytina, yra aiškiai argumentuoti sprendimą riboti dalykinės reputacijos apsaugą, kad nesusidarytų situacija kai asmenys nustos ginti savo reputaciją iš anksto tikėdamiesi nepalankaus teismo sprendimo. Toliau darbe bus siekiama išsamiai išanalizuoti juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos ir gynimo būdus.

⁸⁸ Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V., Keserauskas Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. II knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia. 2002. P. 72.

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-32/2012.

⁹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo sprendimas 2012 m. Gegužės 3 d. Civilinėje byloje Nr. 2A-191/2012.

4. JURIDINIO ASMENS DALYKINĖS REPUTACIJOS GYNIMAS NE TEISMO TVARKA

Pastaruoju metu pastebima tendencija ginti dalykinę reputaciją ne teismo tvarka. Toks ginčų sprendimo būdas iš esmės yra paprastesnis, pigesnis ir greitesnis, tačiau ar pakankamai efektyvus? Pirmiausia aptartinas reikalavimas paneigti paskleistus duomenis, šis gynybos būdas teismų praktikoje ir VIĮ dar kitaip vadinamas atsakymo teise. Kadangi atsakymo teisė yra platesnė ir apima paneigimo paskelbimą, bus nagrinėjamas jos vaidmuo ginant juridinio asmens dalykinę reputaciją. Dalykinę reputaciją galima ginti ne tik savarankiškai, bet ir kreipiantis į tokias institucijas kaip Žurnalistų etikos inspektorių, kuris tarsi teismas gina dalykinę reputaciją ir/arba Žurnalistų etikos ir leidėjų komisiją, kuri neturi kompetencijos nagrinėti tokio pobūdžio ginčų, tačiau susilaukia ne mažai skundų iš juridinių asmenų pusės.

4.1. ATSAKOMO TEISĖS ESMĖ JURIDINIO ASMENS DALYKINĖS REPUTACIJOS PAŽEIDIMO ATVEJAI

Atsižvelgiant į dalykinės reputacijos specifiką, pagrindinis ir paprasčiausias pažeistos dalykinės reputacijos gynimo būdas yra viešas paskleistų tikrovės neatitinkančių duomenų paneigimas. Šį gynybos būdą reglamentuoja LR CK 2.24 str. 2 d., kur nurodyta, kad asmuo, apie kurį per visuomenės informavimo priemonę buvo paskleisti duomenys neatitinkantys tikrovės, gali surašyti paneigimą ir pareikalauti, kad ta visuomenės informavimo priemonė šį paneigimą nemokamai išspausdintų ar kitaip paskelbtų. Šis gynimo būdas yra įtvirtintas ir VIĮ 15 str. pavadinimu „atsakymo teisė“. Lingvistiškai aiškinant šį straipsnį daroma išvada, kad įstatymų leidėjas numato trys būdus pasinaudoti atsakymo teise - <<...kiekvienas juridinis asmuo, kurio dalykinei reputacijai, <..., pakenkė tikrovės neatitinkanti, netiksli ar šališka informacija, turi teisę atsakyti, paneigdamas tikrovės neatitinkančią informaciją ar patikslindamas paskelbtą informaciją, arba pareikalauti, kad viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas šio įstatymo 44 straipsnyje nustatyta tvarka paneigtų tikrovės neatitinkančią informaciją. Pirma, tikrovės neatitinkančios informacijos paneigimas, analogiškas įtvirtintam LR CK 2.24 str. 2 d., antra, paskelbtos informacijos patikslinimas ir trečia, reikalavimas kad visuomenės informavimo priemonės paneigtų paskelbtą informaciją. Tuo tarpu VIĮ 44 str. 3 d. turint omeny paneigimą naudojami du skirtingi terminai - vienu atveju yra kalbama apie paneigimo paskelbimą, kitu apie atsakymo paskelbimą. Žurnalistų etikos inspektorius 2011 metų ataskaitoje užsimenama, kad paneigimas VIĮ netiksliai vadinamas atsakymu⁹¹. Iš esmės ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

⁹¹Žurnalistų etikos inspektorius 2011 metų veiklos ataskaita [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14] <<http://www3.lrs.lt/docs2/YYZSVDAF.PDF>>.

aiškindamas LR CK 2.24 str. 2 d. normą įvardina replikos teisę⁹². Todėl siekiant išsiaiškinti šios teisės turinį verta trumpai apžvelgti kitų šalių praktiką. Pavyzdžiui Rusijos Federacijos visuomenės informavimo įstatymas⁹³ numato paneigimo teisę (43 str.) (analogiška LR CK 2.24 str. 2 d.) ir atsakymo teisę (46 str.). Analizuojant šio įstatymo nuostatas, dėl paneigimo teisės klausimų nekyla, tačiau atsakymo teisė apibrėžta labai panašiai kaip ir paneigimo. Atsakymo teisės taikymą paaiškina Rusijos Federacijos VII komentaras, kuriame numatyta, kad pagrindas atsakymo teisei taikyti galėtų būti pateikiami visuomenės informavimo priemonių pranešimai su netikslumais ar nereikšmingomis klaidomis, neesminės klaidos reklaminio pobūdžio medžiagoje, nepilnos informacijos pateikimas apie tam tikrą faktą ar įvykį, vienašališkas ir/arba šališkas įvykių nupasakojimas⁹⁴. Rusijos Federacijos Aukščiausiojo teismo plenarinė sesija „Dėl teismų praktikos asmens garbės ir orumo, juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo bylose“ yra pasisakiusi, kad asmuo, kuris mano, kad išsakyta nuomonė, išplatinta visuomenės informavimo priemonėje, paliečia jo teises ir teisėtus interesus, gali pasinaudoti įstatyme numatyta atsakymo teise toje pačioje visuomenės informavimo priemonėje siekdamas patikslinti išsakytą nuomonę, pateikiant kitokią jos vertinimą⁹⁵. Taigi pagal šios šalies praktiką, atsakymo teisė taikytina netikslumų pašalinimo, savo pozicijos dėl viešai išsakytos nuomonės pateikimo atvejais. Tai užtikrina savotiška gynybą nuomonės reiškimo atveju.

Atsakymo teisė yra minima ir EŽTT sprendimuose. Nors tiesiogiai nėra numatyta Konvencijoje, EŽTT pažymėjo, kad tai „vienas iš saviraiškos laisvės elementų, kuris patenka į Konvencijos 10 str. Ji išplaukia iš būtinumo ne tik turėti galimybę ginčyti melagingą informaciją, bet taip pat siekiant užtikrinti nuomonių įvairovę, ypač visuotinės svarbos klausimais“⁹⁶. Todėl atsakymo teisei kaip saviraiškos laisvės elementui yra taikomi apribojimai numatyti Konvencijos 10 str. 2 dalyje, kurie reiškia, kad tam tikrais atvejais žiniasklaidos gali būti teisėtai reikalaujama skelbti informaciją, pvz. teismo sprendimą šmeižto byloje, atsiėmimą arba atsiprašymą⁹⁷.

Kai kuriose valstybėse atsakymo teisė yra įtvirtinta tiesiogiai Konstitucijoje pvz. Portugalijoje „teisė atsakyti ir teisė atlikti koregavimus yra vienodai ir efektyviai garantuojama

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugpjūčio mėn. 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2011.

⁹³ Закон РФ "О средствах массовой информации" (о СМИ) от 27.12.1991 N 2124-1, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14] <<http://www.consultant.ru/popular/smi/>>.

⁹⁴ Комментарий к Закону РФ «О средствах массовой информации»/ [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14] <http://www.sysengineering.ru/media/1106/legislation_02.pdf>.

⁹⁵ Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 24 февраля 2005 г. № 3 г. Москва О судебной практике по делам о защите чести и достоинства граждан, а также деловой репутации граждан и юридических лиц [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14]

<<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=52017>>

⁹⁶ Melnychuk v. Ukraine (dec.) no. 28743/03 ECHR 2005-IX.

⁹⁷ Ten pat.

kiekvienam asmeniui, nepriklausomai juridinis ar fizinis“.⁹⁸ Panašiai skamba Makedonijos konstitucijos nuostata. Turkijos konstitucija pripažįsta teisės atitaisyti ir atsakymo teisės taikymą tik tais atvejais kai yra kenkiama asmens reputacijai ir garbei arba nepagrįstų teiginių atveju.⁹⁹ Prancūzijoje atsakymo teisė buvo įtvirtinta spaudos įstatyme (The French Press Act of 1881), kuris atsakymo teisę apibrėžia dvejopai, kaip ištaisymo teisę *droit de rectification* - garantuojama valdžios institucijoms ir atsakymo teisę *droit de reponse* - garantuojama privatiems asmenims, o jų neįgyvendinimas redaktoriams gali užtraukti dideles baudas¹⁰⁰. Jungtinėje Karalystėje taikomas taip vadinamas pasiūlymas ištaisyti (angl. offer of amends), kuriuo siūloma atlikti teiginių, dėl kurių kilo ginčas koregavimą ir atsiprašyti nukentėjusios šalies, taip pat tai paskelbti bei sumokėti tam tikrą kompensaciją dėl kurios būtų susitarta¹⁰¹.

Atsižvelgiant į aptartą užsienio šalių praktiką, daroma išvada, kad VII įtvirtinta atsakymo teisė turi platų turinį, ir negali būti tapatinama vien su reikalavimu paneigti tikrovės neatitinkančią informaciją.

Kalbant apie vieną iš atsakymo teisės įgyvendinimo būdų – reikalavimą paneigti tikrovės neatitinkančią informaciją, tenka pripažinti kad visuomenės informavimo priemonės daugeliu atveju atsisako paskelbti paneigimą be teismo įsikišimo. Pavyzdžiui, paprasta situacija kai netoli Mykolo Romerio universiteto įvyko tragiškai pasibaigusi avarija. Visuose pranešimuose apie įvykį buvo nurodoma, kad avariją sukėlė Mykolo Romerio universiteto studentas, skubantis į paskaitas. Kadangi šis studentas nieko bendro su šiuo universitetu neturėjo, dešimčiai visuomenės informavimo priemonių buvo išsiųsti pranešimai dėl paskelbtos informacijos paneigimo. Rezultatas – du atsakymai, iš kurių viename nurodyta, kad ištaisyimas klaidingos informacijos padarytas iki kreipimosi, kitame atsakyme atsisakyta paneigti dėl to, kad nepateiktas paneigimo tekstas¹⁰². Tokių atsainų požiūrį į įstatyme įtvirtintą pareigą galima paaiškinti tuo, kad visuomenės informavimo priemonei atsiranda papildoma našta, paneigimo paskelbimas neatmeta galimybės, kad suinteresuotas asmuo ateityje kreipsis į teismą ir paskelbtu paneigimu nepasinaudos kaip įrodymu. Galiausiai moraliniu aspektu paneigimas iš dalies reiškia prisipažinimą paskelbus tikrovės neatitinkančius duomenis, o tai kenkia pačios visuomenės informavimo priemonės dalykinei reputacijai. Čia galima išvelgti ir teisinio reguliavimo trūkumų, kadangi atsisakymas paneigti paskelbtus tikrovės neatitinkančius duomenis nesukelia tiesioginės atsakomybės visuomenės informavimo priemonei. Pagal VII 44 str. 6 d. atsisakymas gali būti skundžiamas teismui, tačiau ar asmuo pasinaudos šia teise, priklauso tik nuo jo paties.

⁹⁸ Kyu Ho Youm The Right of Reply and Freedom of the Press: An International and Comparative Perspective. [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14], < <http://groups.law.gwu.edu/LR/ArticlePDF/76-4-Youm.pdf>>. P. 2008.

⁹⁹ Ten pat. P. 2007.

¹⁰⁰ Ten pat. P. 1034.

¹⁰¹ Carey P., Coles P., Armstrong N. Media law. 4th Edition Sweet & Maxwell. 2007 P. 73.

¹⁰² Aleksonis G. Naujoji cenzūra: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. P. 150-152.

Galimas atvejis kai nenorint veltis į ilgą teisminį bylinėjimąsi nebus kreiptasi į teismą, tokiu atveju ginčas su laiku nuges. Kad juridiniai asmenys tinkamai naudotųsi šiuo neteisminiu pažeistų teisių gynimo būdu, svarbu yra aptarti, kokių atveju visuomenės informavimo priemonė pagrįstai atsisakys paskelbti paneigimą. Pirmiausia pažymėtina, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra išaiškinęs, kad VII 44 str. norma yra imperatyvi, t. y. formuluojanti visuomenės informavimo priemonei privalomo elgesio taisyklę¹⁰³. Tačiau neabejotina, kad bus atsisakyta paskelbti paneigimą, tuo atveju kai turima įrodymų, kad paskleisti duomenys atitinka tikrovę. Visuomenės informavimo priemonė turi teisę atsisakyti spausdinti ar paskelbti paneigimą, jeigu paneigimo turinys prieštarauja gerai moralei. Doktrinoje aiškinama, kad visuomenės informavimo priemonė priimdama sprendimą dėl atsisakymo paskelbti paneigimą gali vadovautis protingumo principu¹⁰⁴.

Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais kreipimasis į visuomenės informavimo priemonę dėl paskleistos informacijos paneigimo yra privalomas prieš kreipiantis į teismą. Todėl svarbu išsiaiškinti, kokiais atvejais privaloma laikytis išankstinės ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarkos, kadangi ne bet koks duomenų paskleidimas per visuomenės informavimo priemones lemia būtinybę juridiniam asmeniui jos laikytis, o iš kitos pusės šios tvarkos nesilaikymas, kai tai būtina, gali būti pagrindu atmesti ieškinį. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino išankstinės ginčo ne teisme tvarkos tokio pobūdžio ginčiuose laikymosi sąlygas:

1. Jeigu tikrovės neatitinkantys duomenys buvo paskelbti per visuomenės informavimo priemonę ir jos iniciatyva, ikiteisminė ginčo sprendimo ne teisme tvarka yra privaloma (LR CK 2.24 str. 2 d.).

2. Jeigu duomenis suformulavo ir paskelbė kitas asmuo, o visuomenės informavimo priemonė perteikė juos neiškraipytus, išankstine ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarka yra neprivaloma, todėl galima tiesiogiai kreiptis į teismą ir reikalauti įpareigoti duomenis paskelbusį asmenį juos paneigti ir atlyginti žalą.

3. Jeigu duomenys skelbiami kito asmens iniciatyva, o visuomenės informavimo priemonė yra tik įrankis duomenims paskleisti ir nereiškiamas reikalavimas dėl duomenų paneigimo, o reiškiamas reikalavimas tik duomenų autoriui atlyginti padarytą neturtinę žalą, tai išankstine ginčo sprendimo ne teisme tvarka neprivaloma¹⁰⁵. Kaip minėta, įstatyme įtvirtintos pareigos nesilaikymas, nesukelia žiniasklaidai nemalonumų, tuo tarpu, pagal LR CK 2.24 str. 7

103 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2011 m. sausio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A 662-248/2011.

¹⁰⁴ Mikelėnas V., Bartkus G. Mizaras V., Keserauskas Š. Lietuvos respublikos civilinio kodekso komentaras. II knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia. 2002.. P.73.

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugpjūčio mėn. 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2011

d., teismo sprendimą dėl paneigimo paskelbimo bus privaloma vykdyti, kadangi priešingu atveju, teismas galės taikyti pinigines sankcijas už kiekvieną teismo sprendimo nevykdymo dieną.

Apibendrinant atsakymo teisės vaidmenį juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo procese, manytina, kad Lietuvos VII per daug susieja atsakymo teisę su teise reikalauti paneigti paskleistus duomenis. Atsakymo teisė apima ne tik teisę reikalauti paneigti duomenis, bet kartu tai galimybė pateikti savo poziciją ginčo klausimu arba galimybė patikslinti paskelbtą netikslią informaciją. Nepaisant visų šių sudėtinių atsakymo teisės dalių, VII jos įgyvendinimą numato tik per 44 str., o tai reiškia, kad tik reikalaujant duomenų paneigimo. Taigi, galima daryti išvadą, kad įstatymas pernelyg susiaurina atsakymo teisės įgyvendinimo būdus iki duomenų paneigimo, o juk juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo procese aktualus būtų savo pozicijos viešas pateikimas ginčo klausimu.

4.2. ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS IR SAVITVARKOS INSTITUCIJŲ VAIDMUO GINANT JURIDINIO ASMENS DALYKINĘ REPUTACIJĄ

Kaip alternatyva atsakymo teisei galima rinktis dar vieną neteisminį ginčo sprendimo būdą t.y. kreiptis į Žurnalistų etikos inspektorių (toliau inspektorius) arba į viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų savitvarkos instituciją - Žurnalistų etikos ir leidėjų komisiją. Formaliai VII Inspektorius taip pat priskiriamas prie savitvarkos institucijų. Tačiau kaip pažymėjo Specialioji teisėjų kolegija visuomenės informavimo srityje yra derinami valstybinio valdymo bei savireguliacijos metodai, visuomenės informavimo veiklą prižiūri ir kontroliuoja ne tik valstybinės valdžios institucijos (pvz. Žurnalistų etikos inspektorius, bet ir savitvarkos institucijos, kurių pirminė paskirtis ne vykdyti valstybės valdžią, o užtikrinti savarankišką tvarkymąsi ir kontrolę tokioje visuomenės gyvenimo srityje, kurioje valstybė pripažįsta tam tikrą autonomiją, savireguliaciją, laisvę veikti pagal visuotinai toje srityje pripažįstamus principus¹⁰⁶. Siekiant išsiaiškinti šių institucijų vaidmenį ir efektyvumą juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos srityje, aptartina jų kompetencija, taikomos poveikio priemonės ir tokio pobūdžio ginčų sprendimo praktika.

Žurnalistų etikos inspektorius (toliau Inspektorius) vaidmuo pastebimai auga, tai patvirtina ne tik į šį pareigūną besikreipiančių asmenų skaičius, pvz. 2011 metais buvo pateikta 240 skundų, iš kurių 39 dėl garbės ir orumo¹⁰⁷, bet ir VII pakeitimai, kuriais praplėstos Inspektorius atliekamos funkcijos, priimamų sprendimų pobūdis, jam suteikta daugiau galių.

¹⁰⁶ Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. spalio mėn. 24 d. nutartis byloje Nr. T-XX-45-07.

¹⁰⁷ Žurnalistų etikos inspektorius 2011 metų veiklos ataskaita. Vilnius. [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14] <<http://www3.lrs.lt/docs2/YYZSVDAF.PDF>> P. 14. Tikslaus skundų skaičiaus dėl dalykinės reputacijos gynimo pateikti negalima, kadangi šie skundai į atskirą kategoriją nėra skirstomi.

Inspektorius priežiūros sritis – viešoji informacija, paskelbta visuomenės informavimo priemonėse¹⁰⁸. Viena iš pagrindinių Inspektorius vykdomų funkcijų yra suinteresuotų asmenų skundų dėl visuomenės informavimo priemonėse pažeistos jų garbės ir orumo, nagrinėjimas. Įstatymų leidėjas iki šiol nėra papildęs šios nuostatos skundais dėl pažeistos dalykinės reputacijos, nagrinėjimu. Nors tai Inspektoriui netrukdo nagrinėti juridinių asmenų skundų. Be to VII įtvirtinta teisė reikalauti, kad viešosios informacijos rengėjas ar skleidėjas nustatyta tvarka paneigtų paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, <.....> kenkiančią jo dalykinei reputacijai.

Nustatęs asmens garbės ir orumo, taip pat juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimą visuomenės informavimo priemonėje, žurnalistų etikos inspektorius gali priimti tokius sprendimus:

- 1) įspėti apie pažeidimus ir reikalauti juos pašalinti;
- 2) reikalauti paneigti paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, žeminančią asmens garbę ir orumą ar kenkiančią jo dalykinei reputacijai, teisėtiems interesams, arba sudaryti asmeniui galimybę pačiam atsakyti ir paneigti tokią informaciją;
- 3) kreiptis į kompetentingas valstybės institucijas ir Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją dėl pastebėtų šio Įstatymo ir kitų visuomenės informavimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų;
- 4) ATPK nustatytais atvejais surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus ir kt.¹⁰⁹.

Pavyzdžiui dar 2012 metų pabaigoje tokia didžiulė bendrovė kaip koncernas „MG baltic“ pateikė skundą dėl UAB „Diena media news“ publikacijose paskelbtos informacijos. Inspektorius nagrinėjo visas šio darbo 3 skyriuje jau aptartas teisinės gynybos sąlygas, nustatė, kad buvo paskelbti tikrovės neatitinkantys duomenys, kuriuose koncernas apibūdintas kaip nesąžiningą komercinę veiklą vykdomantis ūkio subjektas, tokiu būdu buvo formuojamas jo neigiamas įvaizdis ir tokia informacija pripažintina žeminančio pobūdžio. Inspektorius priėmė sprendimą įspėti UAB „Diena media news“, taip pat įpareigoti paneigti paskelbtą informaciją ir šį sprendimą paskelbti viešai VII nustatyta tvarka¹¹⁰. Pažymėtina, kad UAB „Diena media news“ Inspektorius priimto sprendimo administraciniam teismui neskundė ir geranoriškai jį įvykdė¹¹¹.

Kalbant apie priimamų sprendimų veiksmingumą, svarbu aptarti dalykinės reputacijos gynimo procese Inspektorius sprendimų teisinės pasekmės. Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas yra pažymėjęs kad, Inspektorius skiriamas įspėjimas pagal teisinę

¹⁰⁸ Žurnalistų etikos inspektorius 2010 metų veiklos ataskaita ir 2009-2010 metų analitinė apžvalga „Demokratinės visuomenės informavimo kultūros plėtros gairės“. P. 22 [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14]. <http://www3.lrs.lt/docs2/HKZRVEXM.PDF>.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas//Valstybės Žinios. 1996, Nr. 71-1706.

¹¹⁰ Žurnalistų etikos inspektorius 2012 m. lapkričio 26 d. s p r e n d i m a s dėl publikacijose „koncernas „MG baltic“ nesugeba atsiskaityti su Ūkio banku“ (www.diena.lt, 2012-07-18), „klimpsta vis giliau“ („Vilniaus diena“, 2012-07-18)) paskelbtos informacijos Nr. SPR-121. Informaciniai pranešimai, 2012, Nr.: 95 -818.

¹¹¹ <http://m.diena.lt/naujienos/ekonomika/publikacijos-paneigimas-465398> [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14].

prigimtį ir tikslą yra administracinė sankcija¹¹². Nors įspėjimas yra švelniausia poveikio priemonė ir dėl jo paskyrimo viešosios informacijos rengėjai nepatiria finansinių išlaidų ar tam tikrų veiklos apribojimų, toks Inspektoriaus sprendimas dažnai yra skundžiamas administraciniam teismui. Be to, kaip nurodė Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas, įspėjimo paskyrimu yra siekiama prevencinių tikslų, t.y. jo tikslas yra ne tik nubausti teisės aktų reikalavimus pažeidusį viešosios informacijos rengėją ar skleidėją, bet ir siekti, kad jie laikytųsi įstatymų bei nepadarytų naujų teisės pažeidimų¹¹³. Manytina, kad ši prevencinė funkcija taip pat susijusi su viešu priimtų sprendimų paskelbimu, kadangi remiantis VII 50 str. 16 d. Inspektoriaus sprendimai, išskyrus šio straipsnio 17 dalyje nustatytus atvejus, neatlygintinai skelbiami „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ ir Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos interneto tinklalapyje, o rezoliucinė inspektoriaus sprendimo dalis turi būti nedelsiant paskelbta toje visuomenės informavimo priemonėje, kurioje inspektorius nustatė pažeidimą. Nuo 2009 metų priėmus VII pataisas, įtvirtintas Inspektoriaus priimtų sprendimų privalomumas. Pagal VII 50 str. 19 d. Inspektoriaus teisėtų reikalavimų, priimtų sprendimų nevykdymas užtraukia administracinę atsakomybę. ATPK 187(13) suteikia Inspektoriui teisę už jo teisėtų reikalavimų nevykdymą taikyti pinigines sankcijas. Tokių galių suteikimas, teigiamai atsiliepė priimtų sprendimų įvykdomumui, kas pavaizduota Inspektoriaus veiklos ataskaitoje - 2009 metais inspektoriaus priimti sprendimai buvo įvykdyti 7,7 %, 2010 m. šis procentas išaugo iki 58,3 %¹¹⁴.

Taigi Inspektoriaus taikomi gynimo būdai tokie kaip įspėjimas ir reikalavimas pašalinti pažeidimą, reikalavimas paneigti paskelbtą informaciją ir pan. yra apsauginiai. Pažymėtina, kad juridinio asmens apsisprendimą kreiptis į žurnalistų etikos inspektorių galėtų paskatinti būtent priimtų sprendimų privalomumas, taip pat tokios aplinkybės kaip ginčo išsprendimas be teismo bylinėjimosi, didelių piniginių išlaidų išvengimas, skundo tyrimo trukmė trumpesnė nei procesas teisme (Inspektorius pagal VII 50 str. 13 d. privalo išnagrinėti suinteresuoto asmens skundą per 3 mėnesius) ir viešas priimto sprendimo paskelbimas. Be abejo negalima garantuoti, kad Inspektoriaus sprendimo vykdymas neužsitęs ilgesniam laikui. Dažnai žiniasklaida skundžia jai nepalankius sprendimus.

Toliau darbe bus aptariama Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos institucija (toliau Komisija). Pagrindinis skirtumas tarp Komisijos ir Inspektoriaus yra atliekamų funkcijų pobūdis. Kaip pažymėjo Vilniaus apygardos administracinis teismas, Komisijos veiklos sritis skiriasi nuo Inspektoriaus atliekamų bei su paskleistos informacijos kontrolės vykdymu susijusių funkcijų.

¹¹² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. balandžio mėn. 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-1319-12

¹¹³ Ten pat.

¹¹⁴ Žurnalistų etikos inspektoriaus 2011 metų veiklos ataskaita. [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14] <<http://www3.lrs.lt/docs2/YYZSVDAF.PDF>> P. 28.

Todėl, vienu ir tuo pačiu leidiniu ar straipsniu, gali būti padaryti skirtingi pažeidimai, iš kurių vieni nagrinėtini Komisijos, kiti Inspektorius.¹¹⁵ Visuomenės informavimo srityje profesinę etiką reguliuoja Žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas (toliau Etikos kodeksas), o dėl jo nuostatų pažeidimų, padarytų informuojant visuomenę, asmuo, kurio teisės yra pažeistos, gali kreiptis į Komisiją¹¹⁶. Taigi pirmiausia pažymėtina, kad Komisija iš esmės neturi kompetencijos nagrinėti juridinių asmenų skundų dėl jų dalykinės reputacijos pažeidimo. Pirmiausia juridiniai asmenys kreipiasi į šią instituciją dėl galimų žiniasklaidos profesinės etikos pažeidimų, kartu akcentuoja, kad viešai paskleista informacija žemina jų dalykinę reputaciją. Nors šis argumentas teisiškai nereikšmingas, iš jo galima išvelgti kreipimosi tikslų. Manytina, kad Komisijos priimami sprendimai gali būti savotiškas „kerštas“ žiniasklaidos atžvilgiu už paskleistus duomenis. 2011 metais Komisija nagrinėjo net 10 skundų, kuriuose juridiniai asmenys prašė ištirti ar skleidžiant informaciją nebuvo pažeistos Etikos kodekso nuostatos¹¹⁷. 2012 metais tokių skundų buvo 9, tarp jų buvo ir fiziniai asmenys¹¹⁸.

Iš pirmo žvilgsnio atrodo keista kodėl juridiniai asmenys kreipiasi į instituciją kuri tiesiogiai negali apginti jų pažeistų teisių ir teisėtų interesų. Etikos kodekso 71 str. 1 d. numatyta Komisijos teisė dėl kodekso pažeidimų priskirti asmenis profesinės etikos nesilaikančių viešosios informacijos rengėjų kategorijai. Pavyzdžiui 2011 m. gegužės 16 d. Komisija priėmė sprendimą televiziją TV 3 priskirti profesinės etikos nesilaikančių viešosios informacijos rengėjų kategorijai, kadangi TV3 per vienerius metus padarė 6 profesinės etikos pažeidimus. Pažymėtina, kad Komisijos darbo reglamente yra numatyta, kad jeigu per vienerius metus ta pati visuomenės informavimo priemonė yra pripažįstama pažeidusi Etikos kodeksą ne mažiau kaip 3 kartus (sprendimo priėmimo metu galiojusi reglamento redakcija numatė 2 kartus), Komisija remdamasi Etikos kodekso 71 str. jai suteikta teise, svarsto klausimą dėl informacijos rengėjo ir skleidėjo priskyrimo profesinės etikos nesilaikančių viešosios informacijos rengėjų kategorijai. Nors TV 3 šį Komisijos sprendimą apskundė, tačiau tiek Vilniaus apygardos administracinis teismas, tiek Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas buvo vieningos nuomonės ir paliko galioti Komisijos priimtą sprendimą¹¹⁹.

Komisijos teisė taikyti tokią poveikio priemonę išplaukia iš to, kad Komisija kaip savitvarkos institucija užtikrina savireguliaciją viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų

¹¹⁵ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2008 m. lapkričio mėn. 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-4421-281/2008.

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-11]. <www.lat.lt/apzvalgos>.

¹¹⁷ Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2013-03-14] <http://www.lzlek.lt/index.php?lang=1&sid=371&tid=394>.

¹¹⁸ Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2013-03-14] <http://www.lzlek.lt/index.php?lang=1&sid=371&tid=395>.

¹¹⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės mėn. 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-1614-12.

bendruomenėje. Taip pat pažymėtina, kad įstatymo lygmeniu tokios poveikio priemonės teisėtumas yra įtvirtintas Visuomenės informavimo įstatymo 43 str., pagal kurį Etikos kodekso nuostatos be išlygų yra privalomos viešosios informacijos rengėjams, skleidėjams ir žurnalistams, o jas pažeisdami jie turi susitaikyti su atitinkamų neigiamų pasekmių atsiradimu.

Siekiant atskleisti Komisijos skiriamų sankcijų veiksmingumą bei įtaką juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugai bus aptariami keli aspektai. Pirma, priskyrimas profesinės etikos nesilaikančiųjų viešosios informacijos rengėjų kategorijai kenkia pačios visuomenės informavimo priemonės prestižui, ką ir pripažino televizija TV 3 teikdama apeliacinį skundą – „Komisijos sprendimu pritaikyta poveikio priemonė sukuria neigiamas pasekmes, kadangi profesinės etikos nesilaikančiųjų viešosios informacijos rengėjų kategorija savo turiniu yra akivaizdžiai neigiama, žeminanti ir kenkianti asmens reputacijai“¹²⁰.

Antra ši poveikio priemonė turi ne vien moralinį aspektą, bet gali tiesiogiai paveikti finansinę gerovę. Būtent pagal viešųjų pirkimų politiką valstybės biudžeto lėšos gali pasiekti tik tas visuomenės informavimo priemones, kurios laikosi etikos principų. Viešinimo paslaugas planuojanti pirkti perkančioji organizacija turėtų į pirkimo dokumentus įtraukti sąlygas, nustatančias teisę dalyvauti viešajame pirkime tik toms visuomenės informavimo priemonėms, kurios sutarties vykdymo metu laikytųsi etikos principų. Todėl labai svarbu renkantis tiekėją užtikrinti, kad visą sutarties vykdymo laiką visuomenės informavimo priemonės, kuriose bus skelbiama informacija, neturėtų galiojančių nuobaudų (net jei tos nuobaudos buvo skirtos iki sutarties sudarymo), būtų paneigusios paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, žeminančią asmens garbę ir orumą ar kenkiančią jo dalykinei reputacijai¹²¹.

Trečia, pagal Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 str. 4 d., įsigaliojusią nuo 2013 m. sausio 1 d., lengvatinis 9 procentų PVM tarifas taikomas laikraščiams, žurnalams ir kitiems periodiniams leidiniams, išskyrus <...> profesinės etikos nesilaikančius leidinius, kuriuos tokiais pripažino teisės aktų įgaliota institucija.

Ketvirta, Valstybės finansinė parama teikiama viešosios informacijos rengėjams per viešąją įstaigą Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondą (toliau vadinama – Fondas) konkurso būdu pagal viešosios informacijos rengėjų Fondui pateiktas paraiškas. Pažymėtina, kad Fondas nesvarsto projektų tų pareiškėjų, kurie per paskutinius kalendorinius metus teismo, žurnalistų etikos inspektorius, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos ar Lietuvos radijo ir televizijos

¹²⁰ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės mėn. 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-1614-12.

¹²¹ Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Įmonių teisės ir viešųjų pirkimų politikos departamento Viešųjų pirkimų politikos skyrius. Geroji viešųjų pirkimų praktika perkant viešinimo paslaugas [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-14] <http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/Geroji%20VP%20praktika_.pdf>.

komisijos buvo pripažinti pažeidę Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo normas¹²².

Tobulinamas teisinis reguliavimas leidžia daryti prielaidą, kad visuomenės informavimo priemonės yra skatinamos nepažeidinėti įstatymų ir neperžengti saviraiškos laisvės ribų. Tai turi tiesioginę įtaką tiek asmenų teisių apsaugai, tame tarpe juridinių asmenų dalykinės reputacijos, tiek pačių visuomenės informavimo priemonių veiklai ir autoritetui, kadangi VII pažeidimų pasekmės neigiamai atsiliepia pačių visuomenės informavimo priemonių dalykinei reputacijai. Be to Komisijos sprendimai dėl profesinės etikos pažeidimų turi būti skelbiami nedelsiant tose pačiose visuomenės informavimo priemonėse, kuriose Komisija nustatė šiuos pažeidimus. Na o jeigu viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas per dvi savaites nepaskelbė Komisijos sprendimo, jis yra skelbiamas per Lietuvos nacionalinio radijo pirmąją programą. Tokiu būdu įgyvendinami dar ir prevenciniai tikslai.

Apibendrinant žurnalistų etikos Inspektoriatą ir Komisijos indėlį ginant pažeistą juridinio asmens dalykinę reputaciją, darytina išvada, kad tokios institucijos yra ne mažiau reikalingos kaip teisminė gynyba. Šių institucijų veiklos sritis yra viešai paskleistos informacijos turinys, kuris labai dažnai tampa ginčo objektu tarp asmens teisės skleisti informaciją ir kitų teisių ir teisėtų interesų. Tokiems konfliktams spręsti būtini teisės normų laikymąsi, priežiūra ir kontrolę užtikrinantys mechanizmai. Sveikintina yra tendencija stiprinti tokių institucijų vaidmenį įtvirtinant priimamų sprendimų privalomumą. Tačiau toks ginčo sprendimo būdas gali būti pasirenkamas tik tuo atveju jeigu juridinis asmuo nesiekia kompensuoti patirtos žalos, kadangi ne teismo tvarka taikomi gynimo būdai yra apsauginiai. Tuo tarpu siekiant kompensuoti patirtas turtinio pobūdžio pasekmes, turi būti kreipiamasi į teismą.

5. JURIDINIO ASMENS DALYKINĖS REPUTACIJOS GYNIMAS TEISMO TVARKA

Teisminė pažeistų teisių gynyba tradiciškai laikoma pagrindine pažeistų teisių gynimo forma. Ginčai dėl juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimų nagrinėjami bendrosios kompetencijos teismuose. Neabejotina, kad teisinėje valstybėje teisingumą užtikrina ir vykdo tik teismai ir tik teismo sprendimu gali būti atlyginama turtinė bei neturtinė žala. Todėl juridinio asmens kreipiamasi į teismą dalykinės reputacijos pažeidimo atveju gali nulemti tikslas pažeidėjui taikyti civilinę atsakomybę, pažeidimo mastas ir pobūdis.

Pažymėtina, kad reikalavimams ginti juridinio asmens dalykinę reputaciją, kaip priklausantiems iš asmeninių neturtinių teisių pažeidimų atsirandantiems reikalavimams, ieškinio

¹²² Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1190 „Dėl Valstybės teikiamos dalinės finansinės paramos kultūriniais ir šviečiamiesiems projektams pagal Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui pateiktas paraiškas bendrųjų konkursų nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės Žinios, 2007, Nr. 117-4800.

senatis nėra taikoma¹²³. Kadangi asmuo skleidamas informaciją, gali padaryti žalos kitų asmenų teisėms, o ginčiuose dėl dalykinės reputacijos pažeminimo, informaciją paskleidęs asmuo privalo įrodyti duomenų atitikimą tikrovei, tokiu būdu tokia situacija veda prie to, kad asmuo skleidamas duomenis turėtų saugoti šių duomenų šaltinius neribotą laiką, arba tokiu atveju prisiimti sau riziką pralaimėti teisminėje kovoje. Svarbu pažymėti ir tai, kad ieškinio senatis netaikoma tik neturtinio pobūdžio reikalavimams, pavyzdžiui reikalavimui pripažinti, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, tuo tarpu reiškiant reikalavimą dėl turtinės ar neturtinės žalos atlyginimo, ieškinio senatis bus taikoma¹²⁴. Taip LR CK 1.125 str. 8 d. nustatytas 3 metų ieškinio senaties terminas reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo. Kaip jau minėta visokeriopos civilinių teisių gynbos principas garantuoja kiekvieno teisę įstatymuose numatytais būdais ginti savo pažeistas teises. Teismų praktikoje yra akcentuojami trys pagrindiniai dalykinės reputacijos gynimo būdai – pažeidimo pripažinimas, įpareigojimas paneigti tikrovės neatitinkančią informaciją ir turtinės ir neturtinės žalos atlyginimas¹²⁵. Tačiau teisminė dalykinės reputacijos gynba įmanoma ir kitais LR CK 1.138 str. numatytais būdais pavyzdžiui užkertant kelią teisę pažeidžiantiems veiksams (LR CK 1.138 str. 4 p.), nutraukiant veiksmus pažeidžiančius dalykinę reputaciją (LR CK 1.138 str. 5 d.). Šiuos gynimo būdus galima suskirstyti į apsauginius ir kompensacinius, pirmieji užtikrina teisės reagavimą į esamą pažeidimą ir jo šalinimą, taip pat į busimą pažeidimą, tuo tarpu kompensaciniai taikomi kai norima kompensuoti dėl teisės pažeidimo atsiradusią žalą¹²⁶. Prie kompensacinių gynimo būdų priskirtini turtinės ir neturtinės žalos atlyginimas, tuo tarpu visi likusieji yra apsauginiai. Pasirinkdamas gynimo būdą, asmuo nustato ginčo nagrinėjimo ribas, kurias apibrėžia pareikšti reikalavimai, todėl reikia suprasti, kad nuo to priklauso ir galima rizika pralaimėti ginčą, kadangi ne visada pasirinktas teisių gynimo būdas užtikrins efektyvią pažeistų teisių apsaugą¹²⁷. Tinkamai apgalvoti gynbos strategiją, svarbu dar ir dėl to, kad vėliau įsiteisėjus atitinkamos instancijos sprendimui, jos pakeisti nebus įmanoma¹²⁸.

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-11]. <www.lat.lt/apzvalgos>.

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio mėn. 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008.

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugpjūčio 8 d.. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2011.

¹²⁶ Papirtis V., Karulaitytė –Kvinauskienė I. Kai kurie civilinių teisių gynimo ypatumai taikant prevencinį ieškinį//Jurisprudencija, 2005, t. 69(61) P. 101.

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-117/2011.

¹²⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas// Valstybės Žinios. 2002, Nr. 36-1340. *Apeliaciniame skunde negalima kelti reikalavimų, kurie nebuvo pareikšti nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme (LR CPK 312 str.)*

5.1. APSAUGINIAI GYNIMO BŪDAI

Pripažinimas, kad paskleisti duomenis neatitinka tikrovės ir žemina juridinio asmens dalykinę reputaciją. Pagal savo esmę šis gynybos būdas artimas LR CK 1.138 str. 1 p. įtvirtintam teisių pripažinimui. Šis gynybos būdas reiškia, kad teismo keliu bus pripažintas faktas, kad yra paskleisti tikrovės neatitinkantys duomenys, žeminantys konkretaus juridinio asmens dalykinę reputaciją. Tiek EŽTT praktikoje, tiek Lietuvos teismų praktikoje teisių pripažinimas yra laikomas savarankišku pažeistų teisių gynimo būdu¹²⁹. Pavyzdžiui Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad kai asmuo reikalauja teismo sprendimu pripažinti, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, rodo, jog yra nepageidaujama pažeistos teisės ginti kitais būdais ir tokio fakto konstatavimas yra pakankama satisfakcija už padarytą žalą. Kartu su šiuo reikalavimu asmuo gali reikšti reikalavimą atlyginti turtinę ir neturtinę žalą. Tokiu atveju patenkinimas reikalavimo pripažinti, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės sudarys faktinį ir teisinį reikalavimo atlyginti žalą pagrindą¹³⁰. Šis gynimo būdas priklausomai nuo pažeidimo masto, neigiamų pasekmių, gali būti naudojamas tiek derinant su kitais, tiek kaip savarankiškas gynimo būdas jau vien dėl to, kad sau palankų teismo sprendimą juridiniai asmenys gali paskelbti savo internetiniame tinklalapyje, kur lankosi juridinio asmens klientai, verslo partneriai, tikslu atkurti galimai pažeistą pasitikėjimą. Taip pat manytina, kad šis gynimo būdas yra priimtinas viešiesiems juridiniams asmenims (pavyzdžiui valdžios institucijoms), kuriems svarbu turėti autoritetą visuomenėms akyse, skatinti pasitikėjimą valdžios institucijomis. Teismų praktikos analizė šios kategorijos bylose, leidžia teigti, šis gynybos būdas yra dažniausiai naudojamas, kadangi greičiausiai ieškovams svarbus jų teisių pažeidimo konstatavimas ir šio fakto pripažinimas.

Paskleistų duomenų žeminančių juridinio asmens dalykinę reputaciją paneigimas. Šis gynimo būdas įgyvendinamas tiek teismine, tiek neteismine tvarka ir tiesiogiai įtvirtintas LR CK 2.24 str. normoje. Pagal savo esmę šis gynybos būdas artimas LR CK 1.138 str. 2 p. įtvirtintam buvusios iki teisės pažeidimo padėties atkūrimui. Manytina, kad viešas paneigimas, tai nominali pažemintos dalykinės reputacijos rehabilitacija. Jeigu duomenys paskleisti per visuomenės informavimo priemonę, prieš kreipiantis į teismą privaloma laikytis išankstinės ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarkos, kurios sąlygos jau buvo aptartos šio darbo 4.1. poskyryje. Juridiniai asmenys reikšdami teismui reikalavimą dėl paneigimo, turi pateikti konkrečiai suformuluotą paneigimo tekstą¹³¹. Paminėtina byla, kurioje teismas pasisakė, dėl sukonkretinto

¹²⁹ Meškauskaitė L. Žiniasklaidos pažeistų asmens konstitucinių teisių gynimo būdai// Jurisprudencija, 2005, t. 64(56), P. 116.

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio mėn. 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-498/2010.

¹³¹ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. vasario mėn. 11 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-936-302/2013.

paneigimo. Asociacija „Vilnijos draugija“ reikalavo teismo tvarka įpareigoti UAB „REJSPA“ paskelbti tokio turinio paneigimą: straipsnyje paskleisti duomenys yra žinomai melagingi ir neatitinka tikrovės. Pirmosios instancijos teismas tenkino reikalavimą. Tuo tarpu atsakovas skųsdamas tokį sprendimą, nurodė, kad tokio būdo kaip pripažinti, jog teiginiai yra žinomai melagingi, įstatymo leidėjas nėra numatęs, todėl toks teismo įpareigojimas yra nepagrįstas ir neteisėtas. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad teiginys „žinomai melagingi duomenys“ sukonkretina LR CK 2.24 reglamentuotą tikrovės neatitinkančių duomenų paneigimą, o įpareigojimas paskelbti paneigimą, dėl straipsnio, kuriame paskleisti duomenys yra žinomai melagingi ir neatitinka tikrovės, yra teisinės gynybos būdas¹³². Pareiškus reikalavimą įpareigoti atsakovą paneigti paskleistus duomenis neatitinkančius tikrovės ir žeminančius juridinio asmens dalykinę reputaciją ir teismui šį reikalavimą patenkinus, teisių pažeidimo pripažinimas yra numanomas. Todėl manytina nėra tikslinga kartu reikšti reikalavimą pripažinti, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės ir žemina juridinio asmens dalykinę reputaciją ir reikalavimą įpareigoti paneigti paskleistus duomenis neatitinkančius tikrovės.

Reikalavimas uždrausti atlikti veiksmus kurie gali padaryti žalos dalykinei reputacijai (LR CK 138 str. 3 d., LR CK 6.255 straipsnio 1 dalis). Juridinis asmuo gindamas savo dalykinę reputaciją gali pareikšti prevencinį ieškinį, kurio tikslas uždrausti atlikti veiksmus, sukeliančius realią žalos padarymo grėsmę ateityje. Teisės doktrinoje išskiriamos dvi prevencinio ieškinio taikymo galimybės siejamos su žalos atsiradimu, būtent kai veiksmai kelia pagrįstą grėsmę žalai, tačiau jos dar nėra, ir kai jau yra padaryta žalos ir yra realus pavojus, kad jos bus dar¹³³. Taigi šio gynimo būdo tikslas - užkirsti kelią potencialiai žalai atsirasti ir privaloma įrodyti, kad egzistuoja potenciali žalos atsiradimo grėsmė ateityje, atsakovo veiksmų neteisėtumas, ir siekiama žalos grėsmę pašalinti. Svarbi šio gynimo būdo taikymo sąlyga yra tikimybė atsirasti žalai, kuri gali pasireikšti kaip žala turtui, žala asmeniui ar neturtinė žala ir ją galima įvertinti pinigine išraiška¹³⁴. Galima paminėti bylą, kurioje buvo ginama fizinio asmens garbė ir orumas, tačiau teismo išaiškinimas gali būti aktualus ir juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimui. Ieškovas nurodė, kad tęstiniu laikotarpiu atsakovo laikraštyje skelbiama tikrovės neatitinkanti informacija, todėl yra realus pavojus, kad ir ateityje gali kilti žalos, todėl reikalavo uždrausti atsakovui skleisti bet kokią informaciją apie ieškovo, išskyrus jo surašytą paneigimą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, argumentuodamas, kad ieškovas neįrodė realaus pavojaus žalai ateityje atsirasti. Skųsdamas tokį sprendimą, apeliantas nurodė, kad sprendimas nepagrįstas, nes nebuvo vertinamas paskleistos informacijos pobūdis, taip pat nebuvo vertinama, kad

¹³² Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio mėn. 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-643-611/2009.

¹³³ Papirtis V., Karulaitytė –Kvinauskienė I. Kai kurie civilinių teisių gynimo ypatumai taikant prevencinį ieškinį. Jurisprudencija, 2005, t. 69(61) P. 102.

¹³⁴ Ten pat. P. 100.

paskelbtos tikrovės neatitinkančios žalą dalykinei reputacijai darančios žinios. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad kai jau padaryta žala ir yra realus pavojus, kad dėl toliau vykdomos veiklos ji vėl gali būti padaryta, teismas gali įpareigoti sustabdyti ar nutraukti tokią veiklą. Reiškiant prevencinį ieškinį negali būti taikoma prezumpcija, numatyta CK 2.24 str. 1 d., jeigu nėra reikalaujama paneigti ar pripažinti paskleistus duomenis¹³⁵. Taigi galima sakyti, kad reikalavimas uždrausti atlikti veiksmus kurie gali padaryti žalos dalykinei reputacijai yra savarankiškas gynimo būdas, tačiau gali būti derinamas su kitais gynimo būdais, jį reiškiant privaloma pateikti objektyvius įrodymus dėl žalos atsiradimo ateityje. Taip pat negalima atmesti galimybės šiuo būdu ginti dar nepažeistos dalykinės, kai pavyzdžiui medžiaga su tikrovės neatitinkančiais duomenimis yra rengiama paskelbimui.

Nutraukimas veiksmų, kuriais pažeidžiama dalykinė reputacija (LR CK 138 str. 5 d.).

L. Meškauskaitė pateikia pavyzdį, kad šis būdas galėtų būti taikomas kreipiantis į teismą dėl platinamos knygos, kurioje paskleisti duomenys neatitinka tikrovės ir žemina ieškovo garbę ir orumą (reputaciją)¹³⁶. Manytina, kad tiek veiksmų nutraukimas tiek prevencinis ieškinys kaip savarankiškai taikomi juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo būdai, negalėtų užtikrintų efektyvios pažeistos dalykinės reputacijos gynbos.

Reikalavimas atsiprašyti. Toks gynbos būdas įstatymuose neįtvirtintas, tačiau kartais praktikoje pasitaiko. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad negali būti reikalaujama atsiprašyti, o jeigu duomenis paskleidęs asmuo savo noru atsiprašo, tai gali būti pagrindu mažinti neturtinės žalos atlyginimą¹³⁷. Taigi iš esmės teismai negalėtų patenkinti reikalavimo atsiprašyti, tuo tarpu gali patvirtinti šalių laisva valia sudarytą taikos sutartį, kurioje bus numatytas atsakovo atsiprašymas dėl paskleistų ir žeminančių ieškovo dalykinę reputaciją duomenų. Taip pavyzdžiui Vilniaus apygardos teismas patvirtino ieškovų UAB „Transekspedicija“ ir UAB „Transekspedicija Invest“ bei atsakovo V. K. taikos sutartį, kurioje vienas iš punktų buvo išspausdinti tokio turinio tekstą: <Noriu viešai atsiprašyti UAB „Transekspedicija“ ir UAB „Transekspedicija Invest“ dėl savo 2011 m. vasario 14-20 d. Nr. 6 (106) savaitraštyje „Balsas.lt SAVAITĖ“ <...>išsakytų teiginių <...>¹³⁸. Kitoje byloje Biržų rajono apylinkės teismas patenkino ieškovo reikalavimą, kuris skambėjo taip „Paneigiu šias tikrovės neatitinkančias bei žeminančias UAB „Transritas“ dalykinę reputaciją žinias. Atsiprašau UAB „Transritas“ >. Kita

¹³⁵ Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gegužės mėn. 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-192-124/2011.

¹³⁶ Meškauskaitė L. Žiniasklaidos pažeistų asmens konstitucinių teisių gynimo būdai// Jurisprudencija, 2005, t. 64(56), P. 115.

¹³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo mėn. 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-169/2006.

¹³⁸ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio mėn. 14 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-3332-467/2012.

šalis šio reikalavimo neginčijo, o apeliacinės instancijos teismas nepanaikino sprendimo¹³⁹. Taigi juridiniams asmenims apie kuriuos buvo paskleisti žeminantys jų reputaciją duomenys yra aktualu gauti atsiprašymą. Manytina, kad viešas atsiprašymas galėtų būti potencialus dalykinės reputacijos gynybos būdas, savarankiškas paneigimo atžvilgiu, kadangi viešas atsiprašymas yra moralinio pobūdžio satisfakcija.

5.2. KOMPENSACINIAI GYNIMO BŪDAI

Turtinės žalos atlyginimas (LR CK 2.24 str. 3 d.). Nors teisė reikalauti atlyginti turtinę žalą dalykinės reputacijos pažeidimo atveju tiesiogiai numatyta įstatyme, juridiniai asmenys šį gynimo būdą prašo taikyti retai. Ir tai suprantama, kadangi turtinės žalos atlyginimas lemia būtinybę apskaičiuoti patirtą žalą remiantis objektyviais kriterijais. Be to privaloma įrodyti visas civilinės atsakomybės taikymo sąlygas – neteisėtus veiksmus, dėl kurių dalykinei reputacijai atsirado žala, dėl to atsiradusius nuostolius, priežastinį ryšį tarp nuostolių atsiradimo ir tikrovės neatitinkančių duomenų paskleidimo, duomenis paskleidusio asmens kaltę. Sudėtingiausia būna įrodyti, kad žala atsirado kaip tikrovės neatitinkančių duomenų paskleidimo rezultatas (priežastinį ryšį). Taip vienoje Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo nagrinėjamoje byloje buvo remiamasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 6.249 normos išaiškinimu, kuriame nurodoma, kad negautos pajamos yra negauta nauda, kuri buvo planuota gauti, jeigu nebūtų sutrikdyta įprastinė įmonės veikla. Privaloma įvertinti įrodymus, kuriais šalis įrodinėja gautas pajamas, jų vertę, kuri nustatoma iš visų uždirbtų pajamų atėmus išlaidas pajamoms uždirbti ar ekonominei naudai gauti. Negautos pajamos apskaičiuojamos vidutinę sukuriamą pridėtinę vertę laikotarpiu, kai buvo dirbta įprastinėmis sąlygomis, padauginus iš dienų, kai veikla buvo sutrikdyta dėl kitos sutarties šalies neteisėtų veiksmų (neveikimo), skaičiaus¹⁴⁰. Kitoje byloje UAB „LT AQUA“ reikalavo atlyginti 21 000 Lt turtinės žalos atsiradusios dėl paskleistų duomenų. Vilniaus apygardos teismas pripažino UAB „LT AQUA“ dalykinės reputacijos pažeidimą ir remdamasis į bylą pateiktais įrodymais apie pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymą bei jų nutraukimą padarė išvadą, kad klientams nutraukus 6 pirkimo-pardavimo sutartis su ieškovu UAB „LT AQUA“, jis negavo pajamų (3 500 Lt x 6) 21 000 Lt. Teismas nustatė priežastinį ryšį tarp sutarčių nutraukimo ir informacijos, kuri neatitinka tikrovės, apie ieškovą paskelbimo atsakovo internetiniame tinklalapyje¹⁴¹. Patirtos žalos dydį pirmiausiai įvertina ieškovas, tačiau galutinį žalos dydį, atsižvelgdamas į objektyvius įrodymus nustato teismas.

¹³⁹ Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės mėn. 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-186-212/2010

¹⁴⁰ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. balandžio mėn. 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-502-858-11.

¹⁴¹ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. vasario mėn. 11 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-936-302/2013.

Dažnai objektyviai pagrįsti juridinio asmens patirtus turtinius nuostolius yra ganėtinai sunku. Todėl tais atvejais, kai patirtos žalos neįmanoma pagrįsti objektyviais įrodymais, žala turi būti atlyginama neturtinės žalos atlyginimo forma¹⁴².

Neturtinės žalos atlyginimas (LR CK 2.24 str. 3 d.). Neturtinės žalos atlyginimas juridiniam asmeniui teisės doktrinoje diskutuotinas klausimas. Ypatingai pelno siekiančio juridinio asmens, ginančio tokias neturtines teises kaip dalykinė reputacija, interesas yra daugiau turtinis. Deja turtinę žalą kaip minėta faktiškai pagrįsti yra sunku. Anot Rusijos teisės teoretiko A. M. Erdelevskio neturtinė žala juridiniam asmeniui negali būti atlyginama, nes juridinis asmuo negali įrodyti savo dvasinių kančių ir patirto fizinio skausmo dėl padaryto teisės pažeidimo¹⁴³. Panašios nuomonės laikosi L. Meškauskaitė, kuri nurodo, kad „neturtinės žalos atlyginimo požymiai būdingi fiziniams asmenims ir sunkiai pritaikomi juridiniam asmeniui, kadangi negalima kompensuoti tai ko juridinis asmuo negali patirti¹⁴⁴. S. Cirtautienė pažymi, kad šis gynimo būdas yra išimtinis juridinio asmens teisių gynimo būdas ir turi būti atsižvelgiama ar įmanoma kitomis gynimo priemonėmis veiksmingai ginti juridinio asmens teises¹⁴⁵. Neturtinės žalos atlyginimo praktika taikoma ir užsienio valstybėse. Pvz. Jungtinėje karalystėje, paskleidus tikrovės neatitinkančias žinias apie juridinį asmenį, žala reputacijai (angl. damage to reputation) atlyginama difamacinio delikto pagrindu. Šiuo atveju nereikalaujama įrodyti patirtų nuostolių dydžio, teismui užtenka nustatyti, kad paskleisti duomenys yra šmeižikiški, o reali žala juridiniam asmeniui yra tikėtina. Tiek Prancūzijoje, tiek Belgijoje neturtinė žala priteisiama pažeidus juridinio asmens dalykinę reputaciją¹⁴⁶. Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencijoje taip pat pripažįstama juridinių asmenų teisė reikalauti neturtinės žalos atlyginimo. Būtent *Comingersoll S. A. v. Portugalija* byloje buvo priteista neturtinė žala Portugalijos įmonei. Teismas konstatavo, kad priteisiant neturtinę žalą, turi būti atsižvelgiama į įmonės reputaciją, neapibrėžtumą planuojant sprendimus, sužlugusį įmonės valdymą ir į tam tikru mastu, valdymo komandos narių patirtą nerimą ir nepatogumus¹⁴⁷. Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas įtvirtindamas neturtinės žalos institutą nenustatė nei minimalaus nei maksimalaus neturtinės žalos dydžio. Šį klausimą sprendžia teismas atsižvelgdamas į konkrečias neturtinės žalos atsiradimo aplinkybes ir į suinteresuotos šalies įrodymus, patvirtinančius šias

¹⁴² Cirtautienė S. Juridinio asmens teisės į neturtinės žalos atlyginimą vystymosi tendencijos Europos deliktų teisės unifikavimo kontekste // Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Justitia, 2007 P. 36.

¹⁴³ Эрделевский А.М. Компенсация морального вреда: анализ и комментарий законодательства и судебной практики. Москва: Волтерс Клувер, 2004. P.120.

¹⁴⁴ Meškauskaitė L. Galimybė apginti juridinio asmens reputaciją // Juristas, 2005 m. Nr. 11. P 24.

¹⁴⁵ Cirtautienė S. Juridinio asmens teisės į neturtinės žalos atlyginimą vystymosi tendencijos Europos deliktų teisės unifikavimo kontekste // Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Justitia, 2007 P 38.

¹⁴⁶ Ten pat P. 31.

¹⁴⁷ *Comingersoll S.A. v. Portugal* [GC], no. 35382/97, § 35, ECHR 2000-IV.

aplinkybes. Taip pat svarbu įvertinti juridinio asmens veiklos specifiką, juridinio asmens rūšį, subjektyvias ir objektyvias neturtinės žalos fakto nustatymą palengvinančias aplinkybes¹⁴⁸. Pavyzdžiui ieškovas UAB „Floda ir Ko“ transportas reikalavo iš atsakovo UAB „Delamode Baltics“ 20 000 Lt neturtinės žalos nurodydamas, kad duomenys buvo paskleisti gausiai lankomame tinklalapyje, po jų paskleidimo į ieškovą kreipėsi klientai ir partneriai, suabejoję jo, kaip verslo partnerio, sąžiningumu, prašydami paaiškinimų, kodėl įmonė nevykdo savo įsipareigojimų, dalis ieškovo klientų ir partnerių, su kuriais ligi tol buvo palaikomi santykiai, nebesikreipė į ieškovą arba atsisakė suteikti paslaugas ieškovui. Teismai sprendė, kad neturtinės žalos padarymo faktas įrodytas paaiškinimais ir rašytiniais įrodymais todėl priteisė 20 000 Lt neturtinės žalos atlyginimą¹⁴⁹. Kitas atvejis, kai buvo reikalaujama 90 000 Lt neturtinės žalos ieškovas nurodė, kad pablogėjo jo bendravimas su kredito įstaigomis, verslo partneriais ir pan. I instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas priteisė 10 000 Lt, atsižvelgdamas į tai kad, dėl dalies reikalavimų buvo sudaryta taikos sutartis¹⁵⁰. Aptarinėjant neturtinės žalos atlyginimo klausimą, svarbu akcentuoti, kad duomenis paskleidę asmenys gali būti atleisti nuo civilinės atsakomybės, jeigu tie duomenys bus paskelbti apie viešą asmenį, o juos paskelbęs asmuo įrodys, kad veikė sąžiningai siekdamas supažindinti visuomenę su tuo asmeniu ir jo veikla. Taigi formaliai privatus asmuo, vykdamas ūkinę komercinę veiklą, gali negauti patirtos žalos atlyginimo pritaikius minėtą įstatymo normą. Taip pavyzdžiui UAB „NDX energija“ reikalavo priteisti 500 000 Lt neturtinei žalai atlyginti. Pirmosios instancijos priteisė 50 000 Lt. Tuo tarpu Apeliacinės instancijos teismas priskyrė ieškovą viešųjų asmenų kategorijai ir dalyje dėl neturtinės žalos atlyginimo panaikino sprendimą¹⁵¹.

Apibendrinant dalykinės reputacijos gynybai taikomus būdus, pasakytina, kad retais atvejais vienas kuris taikomas savarankiškai, visapusiškai užtikrintų pažeistos dalykinės reputacijos efektyvią gynybą. Neretai paskleistos informacijos galia daro tokią neigiamą įtaką, kad patiriami finansiniai nuostoliai, pavyzdžiui tiekėjai nutraukia sutartis, todėl vien paskleistos informacijos paneigimo arba teisių pažeidimo pripažinimo neužtenka veiksmingam pažeistų teisių atkūrimui. Tokiais atvejais reikia pasirinkti tinkamą gynybos strategiją naudojant kelis darbe aptartus gynimo būdus, nestokoti iniciatyvos patirtai žalai apskaičiuoti, ypatingai tokiuose ginčiuose kur pažeistas interesas akivaizdžiai turinio pobūdžio.

¹⁴⁸ Cirtautienė S. Neturtinės žalos atlyginimas kaip civilinių teisių gynimo būdas: monografija. Vilnius: Justitia, 2008 P. 171.

¹⁴⁹ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio mėn. 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1037-340/2010.

¹⁵⁰ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio mėn. 14 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-3332-467/2012.

¹⁵¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės mėn. 3 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. 2A-191/2012.

6. KONKURENCIJOS TEISĖS TAIKYMAS DALYKINĖS REPUTACIJOS APSAUGAI

Konkurencingoje ekonomikoje veikiantys ūkio subjektai neišvengiamai stengiasi išlaikyti ir gerinti savo padėtį rinkoje. Kiekvienas naudoja priemones, išreiškiančias jo verslo ar gaminamų produktų atpažįstamumą visuomenėje, taip pat siekia užkirsti kelią kišimuisi į santykius, kuriuos jis sukūrė savo atpažįstamumui užtikrinti¹⁵². Neabejotina, kad šiuolaikinės konkurencijos sąlygomis išsiskirti iš panašius produktus, paslaugas teikiančių ūkio subjektų masės yra ganėtinai sunku. Būtent noras gauti naudos, pritraukti klientų dėmesį ir pašalinti konkurentą iš konkurencinės kovos, skatina ūkio subjektus imtis neteisėtų veiksmų, kuriais iškreipiamas sąžiningos konkurencijos modelis. Taigi ūkio subjektai veikdami konkurencinės rinkos sąlygomis neišvengiamai susiduria su nesąžiningo konkuravimo reiškiniu, kuris suponuoja žalos jų teisėms ir teisėtiems interesams atsiradimą. Todėl daugelyje valstybių yra įtvirtinta apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų. Lenkijos profesorius Zolis atsakydamas į klausimą kokie interesai turėtų būti saugomi nesąžiningos konkurencijos nuostatų, be visą ko nurodė, „<...> traukos jėgą, esančią nematerialiaja nuosavybės rūšimi, lemiančią kiekvieno verslo vertę“¹⁵³. Kaip pažymėjo profesorius Zolis dalykinė reputacija gali būti pažeista dviem būdais, pirma ji gali būti pasisavinta, pavyzdžiui atliekant veiksmus sukeliančius painiavą tarp prekių verslo interesuose, ši painiava galėtų būti sukeliamą naudojant ar imituojant kitų ūkio subjektų žymenis, pavadinimus, etiketes ir pan. Antra, dalykinė reputacija gali būti pabloginta veiksmais susilpninančiais traukos jėgą ar jos vertę ir darant žalą tokiomis priemonėmis, kaip šmeižtas, nepagarbus atsiliepimas, komercinės paslapties atskleidimas, kišimasis į sutartis ir pan“¹⁵⁴.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta sąžiningos konkurencijos apsaugos garantija įpareigoja valstybės valdžią teisinėmis priemonėmis užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę, o tokios priemonės tai nesąžiningos konkurencijos veiksmų draudimas, įstatymuose nustatytų sąžiningos konkurencijos apsaugos taisyklių laikymosi kontrolė, atsakomybė už jų pažeidimus ir kt.¹⁵⁵. Nebaigtinį nesąžiningos konkurencijos veiksmų sąrašą įtvirtina Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo (toliau KonkĮ) 15 str., kuris draudžia veiksmus prieštaraujančius ūkinės veiklos sąžiningai praktikai ir geriems papročiams, kai tokie veiksmai

¹⁵² Ladas S. Patents, Trademarks and Related Rights. National and International Protection. Vol III – Cambridge, Harvard University Press, 1975, P. 1676.

¹⁵³ Ten pat P. 1677.

¹⁵⁴ Ten pat.

¹⁵⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 8 straipsnio 1, 2 ir 3 dalių bei 16 straipsnio 7, 8 ir 9 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

kenkia kito ūkio subjekto galimybėms konkuruoti. Nesąžininga konkurencija pagrįste atsiranda tarp konkurentų, kurie pagal KonkĮ 2 str. 9 d. apibūdinami kaip toje pačioje rinkoje susiduriantys ar galintys susidurti su tarpusavio konkurencija, ūkio subjektai. Tačiau tokiais nesąžiningos konkurencijos atvejais kaip komercinės paslapties atskleidimas (KonkĮ 15 str. 3 d.) ar ūkio subjektų klaidinimas pateikiant neteisingą ir nepagrįstą informaciją (KonkĮ 15 str. 6 d.) nebus svarbus konkurencinio santykio nustatymas¹⁵⁶. Taip pavyzdžiui juridinio asmens dalykinė reputacija gali būti pažeista ne su juo konkuruojančio ūkio subjekto, o jo darbuotojo, atskleidusio informaciją, kuriai nustatytas komercinės paslapties statusas, veiksmais. Teismų pripažįstama, kad informacija sudaranti komercinių paslapčių sąrašą, tiesiogiai susijusi su įmonės ūkinės-finansinės veiklos organizavimu, siekiant gauti pelną, su dalykine reputacija, kontaktiniais ryšiais, komercine rizika pagrįstai traktuotina komercine paslaptimi¹⁵⁷. Be abejo neretai patys darbuotojai tampa konkurentais ir savo veikloje pradeda naudoti buvusio darbdavio komercinės paslaptis.

KonkĮ 15 str. 6 d. numato pateikimą neteisingos ar nepagrįstos informacijos, kai dėl to gali būti padaryta žala kitam ūkio subjektui. Iš esmės ši nuostata persipina su LR CK 2.24 str. reglamentuojančiu tikrovės neatitinkančių duomenų paskleidimą, todėl kyla klausimas kokiais atvejais bus taikomos LR CK nuostatos, o kokiais KonkĮ nuostatos. Be to kaip jau minėta, konkurencinio ryšio buvimas šiuo atveju nėra svarbus. Teismų praktika atsakymo į šį klausimą nepateikia. Pavyzdžiui Vilniaus apygardos teismo nagrinėjamoje byloje proceso šalimis buvo ūkio subjektai iš esmės užsiimančios panašia veikla. Vienas iš jų paskelbė tikrovės neatitinkančius duomenis apie kitą. Apeliaciniame skunde buvo nurodoma, kad egzistuoja visos aplinkybės, esančios pagrindu pripažinti atsakovo veiksmus neteisėtais CK 2.24 str. pagrindu, taip pat Konkurencijos įstatymo 16 str. pagrindu¹⁵⁸. Atsakovui patalpinus tam tikrą informaciją internete buvo nusižengta sąžiningos ūkinės veiklos praktikai ir geriems papročiams, tai sukėlė ieškovui turtinės ir neturtinės žalos. Teismas šioje byloje taikė LR CK 2.24 str., tuo tarpu dėl Konkurencijos įstatymo pažeidimo nepasisakė¹⁵⁹. Kitoje byloje ieškovas reikalavo nutraukti tapataus prekės ženklo „Teddy“ naudojimą atsakovo veikloje dėl kurio klaidinami klientai. O dėl atsakovo savo internetiniame tinklalapyje skelbiamos tikrovės neatitinkančios informacijos, ieškovo verslo partneriams bei vartotojams kyla abejonių, ar jis vykdo teisėtą veiklą parduodamas tam tikras prekes. Šioje byloje teismas taikė KonkĮ 16, 17¹⁶⁰ str., LR CK 2.24 str. 4

¹⁵⁶ Birštonas R., Klimkevičiūtė D., Matulevičienė N. J. ir kt.. Intelektinės nuosavybės teisė. Vilnius: Registrų centras, 2010. P. 793.

¹⁵⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. lapkričio mėn. 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-166/2006.

¹⁵⁸ *Ginčo metu galiojusi įstatymo redakcija atitinka šiuo metu galiojančios redakcijos 15 str.*

¹⁵⁹ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. vasario mėn. 11 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-936-302/2013.

¹⁶⁰ *Ginčo metu galiojusi įstatymo redakcija atitinka šiuo metu galiojančios redakcijos 15, 16 str.*

d. ir įpareigojo atsakovą nutraukti žymenų „TEDDY“ naudojimą savo veikloje, taip pat paneigti paskleistus klaidingus duomenis¹⁶¹. Nors ir pripažįstamos KonkĮ 15 str. 1 d. numatytos nesąžiningos konkurencijos veiksmų sąlygos, teismai taiko LR CK nuostatas.

Juridinio asmens dalykinė reputacija gali būti pažeista ir tokiu kito ūkio subjekto nesąžiningos konkurencijos veiksmu kaip savavališkas naudojimas žymens, prekės ženklo ar kito žymens su skiriamuoju požymiu (KĮ 15 str. 1 d. 1 p.). Pavyzdžiui Lietuvos Respublikos teismuose nagrinėta byla dėl teisės į juridinio asmens pavadinimą pažeidimo, nesąžiningos konkurencijos veiksmų atlikimo ir neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimo. Abi proceso šalys užsiėmė panašia veikla. Ieškovas savo įmonės vardo žinomumui, produkcijos kokybei investavo daug lėšų. Tuo tarpu atsakovas savo veikloje naudodamas panašų į ieškovo įmonės pavadinimą kėlė painiavą tarp šių ūkio subjektų ir nesąžiningai naudojosi ieškovo per ilgą laiką sukurtu įvaizdžiu ir reputacija. Pirmosios instancijos teismas pripažino, kad atsakovas pažeidė sąžiningo konkuravimo principą ir jo neteisėti veiksmai daro žalą ieškovo reputacijai ir gali ją susilpninti, kadangi potencialūs ieškovo klientai suklydimo įtakoje pasirinkę atsakovą ir negavę iš jos reikiamų paslaugų ar produktų gali susidaryti neigiamą nuomonę apie ieškovą¹⁶². Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad teisės į juridinio asmens pavadinimą pažeidimas *per se* nereiškia teisės į juridinio asmens dalykinę reputaciją pažeidimo ir nesąžiningos konkurencijos. Teismai nors ir konstatavo nesąžiningos konkurencijos veiksmus, taikė bendrąją teisės normą LR CK 2.42 str., o ne KonkĮ nuostatas.

Dar vienas aptartinas nesąžiningos konkurencijos veiksmas, suponuojantis juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimą yra neleistina lyginamoji reklama (KonkĮ 15 str. 7 d.). Reklamos naudojimo reikalavimus nustato Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas, pagal kurį lyginamoji reklama tai reklama, kurioje tiesiogiai arba netiesiogiai nurodomas reklamos davėjo konkurentas, jo prekės ar paslaugos¹⁶³. Pažymėtina, kad daugeliui ūkio subjektų reklama yra vienas iš būdų užtikrinančių informacijos, skatinančios įsigyti jų prekių ar naudotis jų teikiamomis paslaugomis, sklaidą. Reklama siekiama paveikti viešąją nuomonę, formuoti ūkio subjekto teigiamą įvaizdį. Iš esmės lyginamoji reklama nėra draudžiama, o kaip tik priešingai „ji padeda objektyviai parodyti įvairių konkuruojančių prekių ar paslaugų privalumus ir tokių būdu skatina konkurenciją tarp ūkio subjektų“¹⁶⁴. Vienas iš leistinos lyginamosios reklamos reikalavimų yra nenaudojimas reklamoje diskredituojančios ir menkinančios konkurento prekių ženklo, pavadinimą, kitus žymenis su skiriamaisiais požymiais, jo prekes, paslaugas, veiklą,

¹⁶¹ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo mėn. 18 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-830-262/2008.

¹⁶² Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. birželio mėn. 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-238/2012.

¹⁶³ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 64-1937.

¹⁶⁴ Markauskas L. Reklamos teisinis reglamentavimas. Mokesčių srutas: Vilnius, 2008. P.115.

finansinę ar kitokią padėtį, informacijos¹⁶⁵. Diskredituojančią konkurentą reklama laikytina tokia lyginamoji reklama, kurioje konkurentas ar jo prekės yra menkinamos, formuojamas neigiamas konkurento įvaizdis, menkinama konkurento dalykinė reputacija, t.y. tokia reklama, kuri nukreipta ne į reklamos davėjo ar jo prekių ar paslaugų privalumų atskleidimą, o į konkurento ar jo prekių ar paslaugų trūkumų pabrėžimą¹⁶⁶. Tačiau objektyvi ir pagrįsta konkurento kritika lyginamojoje reklamoje nelaikytina diskredituojančia ar šmeižiančia konkurentą, tačiau kritika turėtų netapti konkurento menkinimu, šmeižimu, jo dalykinės reputacijos žeminimu¹⁶⁷. Pavyzdžiui paminėtina garsi byla, kurioje UAB „Verslo žinios“ kreipėsi į teismą be kita ko dėl į kitų ūkio subjektų pašto dėžutes išplatinto reklaminių leidinių, kuriame paskleisti tikrovės neatitinkantys duomenys, taip pat panaudotas ieškovo prekės ženklas ir reikalavo 25 000 Lt neturtinei žalai atlyginti. Konkurencijos taryba šią reklamą pripažino lyginamąja. Vilniaus apygardos teismas nustatė, kad atsakovas išplatindamas reklaminių leidinių su ieškovo prekės ženklu, atliko nesąžiningos konkurencijos veiksmus ir pažeidė ieškovo dalykinę reputaciją. Teismas taikė LR CK 2.24 str., prekių ženklų įstatymo 50 str. 3 d. ir priteisė 25 000 Lt neturtinės žalos¹⁶⁸. Lietuvos apeliacinis teismas sutiko, kad prekės ženklo panaudojimas reklamoje pažeidė ieškovo dalykinę reputaciją, tačiau nurodė, kad nei Prekių ženklų įstatymas esant tokio pobūdžio pažeidimui, nei Reklamos įstatymas nenumato neturtinės žalos atlyginimo, todėl sprendė, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai priteisė 25 000 Lt neturtinei žalai atlyginti ir šią sumą sumažino iki 10 000 Lt¹⁶⁹. Toks Lietuvos Apeliacinio teismo argumentas palieka neaiškumą kokių pagrindų buvo priteista ši suma. Visų pirma jeigu neturinė žala negali būti priteisiama tokiomis aplinkybėmis, darytina prielaida kad teismas priteisė turtinę žalą, tuomet kyla klausimas ar turtinė žala buvo tinkamai įrodyta šioje byloje. Remiantis bylos aplinkybėmis ieškovas nepateikė objektyvių įrodymų patvirtinančių turtinės žalos atsiradimą. Lietuvos Aukščiausiasis teismas sprendė, kad šiuo atveju turi būti taikoma ne bendroji teisės norma – CK 2.24 straipsnis, o specialioji - Reklamos įstatymo norma. Teismas sutiko su Lietuvos apeliacinio teismo sprendimu priteisti 10 000 Lt žalai atlyginti, motyvuodamas akivaizdžiu lyginamosios reklamos menkinančiu pobūdžiu¹⁷⁰. Nei Reklamos įstatymas, nei KonkĮ nenumato neturtinės žalos atlyginimo. Nors kartais yra klaidingai manoma priešingai. Taip pavyzdžiui ieškovas Danijos Karalystės įmonė Trident Marine apeliaciniame skunde nurodė, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė KonkĮ nuostatas dėl žalos atlyginimo ir kadangi

¹⁶⁵ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 64-1937.

¹⁶⁶ Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. sausio mėn. 20 d. nutarimas Nr. 1S-15.

¹⁶⁷ Markauskas L. Reklamos teisinis reglamentavimas. Mokesčių srautas: Vilnius, 2008. P.133.

¹⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo mėn. 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-165/2008.

¹⁶⁹ Lietuvos Apeliacinio teismo 2007 m. spalio 15 d. nutartis c.b. Nr. 2A-286/2007.

¹⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo mėn. 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-165/2008.

šioje normoje nekonkretizuojama žalos rūšis, ieškovo teigimu, galima kreiptis tiek dėl turtinės, tiek dėl neturtinės. Lietuvos apeliacinis teismas pabrėžė, kad KonkĮ nuostatų pagrindu neturtinė žala negali būti priteisiama, kadangi remiantis LR CK 6.250 str. ši žalos rūšis atlyginama tik tiesiogiai įstatymų numatytais atvejais¹⁷¹.

Kartais ūkio subjektai gindami savo pažeistas teisės nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų kreipiasi į Konkurencijos tarnybą. Pavyzdžiui AB bankas Snoras kreipėsi į Konkurencijos tarybą dėl jo nuomone konkuruojančio ūkio subjekto Ūkio banko, kurio iniciatyva žiniasklaidoje skleidžiama neteisinga Snorą informacija. Anot pareiškėjo, jam priskiriami teisės, moralės bei sąžiningos veiklos pažeidimai, taip formuojamas neigiamas visuomenės požiūris jo atžvilgiu, o tai kenkia banko reputacijai ir gali sukelti tiesioginės ir netiesioginės žalos. Konkurencijos taryba atsisakė pradėti tyrimą, nurodyma, kad „tais atvejais kai galimai nesąžiningos konkurencijos veiksmais yra pažeidžiama juridinio asmens dalykinė reputacija, paprastai nukenčia tik konkretus ūkio subjektas, ir tai nėra susiję su daugelio ūkio subjektų ar vartotojų interesų pažeidimu“¹⁷². Konkurencijos taryba savo nutarimuose ne kartą konstatavo, kad jos „tikslas apsaugoti viešąjį interesą (sąžiningą konkurencijos laisvę), o ne ginti ir atkurti dėl nesąžiningos konkurencijos pažeistas pavienių ūkio subjektų ar vartotojų teises“¹⁷³. Kiekvienas ūkio subjektas, kurio teisėti interesai pažeidžiami nesąžiningos konkurencijos veiksmais, turi teisę kreiptis į teismą dėl neteisėtų veiksmų nutraukimo, padarytos žalos atlyginimo ar įpareigojimo paskelbti pareiškimus, kuriuose paneigiama neteisinga informacija arba pateikiami paaiškinimai dėl ūkio subjekto ar jų gaminamų prekių tapatybės¹⁷⁴.

Pažymėtina, kad teismų praktika konkurencijos teisės taikyme dalykinės reputacijos pažeidimo ginčuose, nėra susiformavusi. Apibendrinant tai kas pasakyta, galima daryti išvadą, kad konkurencijos teisės taikymas nėra efektyvus juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimo atveju. Negausi teismų praktika palieka daug spragų. Atsižvelgiant į tai, kad nei KonkĮ, nei Reklamos įstatymas nenumato neturtinės žalos atlyginimo, o turtinę žalą dalykinės reputacijos pažeidimo atveju dažnai sunku įrodyti, juridiniams asmenims dalykinės reputacijos pažeidimo atveju palankesnės yra LR CK normos.

¹⁷¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. kovo mėn. 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-85/2007.

¹⁷² Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. kovo 31 d. nutarimas Nr. 1s-61.

¹⁷³ Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2012 m. balandžio 27 d. nutarimas Nr. 1S-55.

¹⁷⁴ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas/Valstybės Žinios. 1999, Nr. 30-856.

IŠVADOS

1. Dalykinė reputacija formuojama išorinių veiksnių atsižvelgiant į juridinio asmens elgesį ir dalykines savybes jo vykdomos veiklos metu. Teisę realizuoti dalykinės reputacijos gynimą turi visi juridiniai asmenys (privatūs, viešieji juridiniai asmenys vykdantys ūkinę veiklą ir tokios veiklos nevykdantys (valstybės ir savivaldybės institucijos)).
2. Lietuvos Respublikos teismų praktikoje dalykinė reputacija suvokiama ne kaip turtas, o kaip neturtinė teisė, kurios pažeidimas suponuoja neigiamo pobūdžio pasekmes, neretai susijusias su juridinio asmens turtinės padėties pablogėjimu. Asmeninėms neturtinėms teisėms būdingi du tarpusavyje susiję požymiai – ekonominio (turtinio) turinio nebuvimas ir glaudus ryšys su jų turėtoju, lemiantis neatskiriamumą ir neperleidžiamumą. Kompleksiškai aiškinant Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatas daroma išvada, kad dalykinė reputacija nepasižymi neturtinėm teisėm būdingais požymiais pilna apimtimi. Dalykinė reputacija gali būti civilinių sandorių objektu, nors ir neatskiriama nuo juridinio asmens, gali būti perduodama atlygintinų sandorių pagrindu ir tokiu atveju įgyja ekonominę vertę.
3. Teismai nagrinėdami juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimo bylas viešųjų ir privačiųjų juridinių asmenų nediferencijuoja. Principiniai šiuo atveju tampa tokie kriterijai kaip juridinio asmens veiklos pobūdis ir jos svarba visuomenei. Teismai atsižvelgia į šiuos kriterijus apibrėždami dalykinės reputacijos apsaugos ribas.
4. Teismų praktika juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo bylose vis dar formuojasi ir kol kas nėra aiškos pozicijos dėl tokių sąvokų kaip normali juridinio asmens veikla, veikla išsiskirianti poveikio viešajam interesui požiūriu ir prieštaringai vertinama veikla.
5. Juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugai užtikrinti sukurtas įvairialypis teisinių gynimo būdų mechanizmas. Dalykinę reputaciją galima ginti ne teismo ir/arba teismo tvarka pasirenkant konkrečiai ginčo sprendimo formai priimtinus gynimo būdus. Nuo pasirinktos ginčo sprendimo formos ir konkretaus gynybos būdo priklauso ir pažeistos teisės apsaugos efektyvumas.
6. Juridinio asmens dalykinė reputacija ne teismo tvarka ginama trimis būdais:
 - Kreipiantis į visuomenės informavimo priemonę dėl viešo paskleistos informacijos paneigimo;
 - Kreipiantis į žurnalistų etikos inspektorių su reikalavimu įspėti dalykinės reputacijos pažeidėją ir reikalauti pašalinti pažeidimą, taip pat paneigti paskelbtą dalykinę reputaciją pažeidžiančią informaciją ir priimtą sprendimą paskelbti viešai;
 - Kreipiantis į Žurnalistų etikos ir leidėjų komisiją su prašymu ištirti ar nebuvo pažeistas Žurnalistų etikos ir leidėjų kodeksas.

7. Šių neteisminių ginčo sprendimo būdų analizė, leidžia daryti išvadą, kad vienas pagrindinių dalykinės reputacijos gynimo būdų t.y. tikrovės neatitinkančių duomenų viešas paneigimas yra mažiausiai efektyvus ir neužtikrina tinkamos juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos. Daroma prielaida, kad tokia situacija susiklosto dėl to, kad visuomenės informavimo priemonei ignoravimas besikreipusiojo arba atsisakymas paneigti paskelbtus tikrovės neatitinkančius duomenis nesukelia tiesioginės atsakomybės ir neigiamų pasekmių.
8. Žurnalistų etikos inspektoriaus funkcijos išsiplėtė, nuo 2009 m. priėmus Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimus jam suteiktos didesnės galios, įtvirtintas jo priimamų sprendimų privalomumas, be to kaip prevencinė priemonė dalykinės reputacijos pažeidėjams yra viešas Inspektoriaus sprendimų paskelbimas.
9. Žurnalistų etikos ir leidėjų komisija kaip visuomenės informavimo priemonių savitvarkos institucija, tiesiogiai neįgyvendina juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos. Tačiau šios institucijos sprendimai svarbūs juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidėjams. Pavyzdžiui sprendimas priskirti visuomenės informavimo priemonę prie profesinės etikos nesilaikančiųjų viešosios informacijos rengėjų kategorijos, neigiamai atsiliepia šio subjekto dalykinei reputacijai, tiesiogiai veikia jo veiklą, finansinę padėtį. Taigi tai gali būti gera prevencinė priemonė nuo pažeidimų dėl saviraiškos laisvės ribų peržengimo.
10. Žurnalistų etikos inspektorius ir savitvarkos institucijos taikomi gynimo būdai yra apsauginiai. Teismo taikomi gynimo būdai gali būti tiek apsauginiai tiek kompensaciniai. Vien tik apsauginiai gynybos būdai dažnai negali tinkamai apginti pažeistos teisės, jie negali kompensuoti pažeidimo sukeltų neigiamų pasekmių. Dėl to neišvengiamai kyla būtinybė kreiptis į teismą teisminės gynybos, nes tik teismo tvarka galima reikalauti atlyginti patirtą turtinę ir neturtinę žalą.
11. Juridinio asmens dalykinė reputacija gali būti ginama ne tik civiliniais teisių gynimo būdais, bet ir konkurencijos teisėje numatytais gynimo būdais. Verslo srityje veikiantys juridiniai asmenys dažniausiai reikalauja neturtinės žalos atlyginimo, todėl tokio pobūdžio ginčiuose juridiniam asmeniui palankesnės Lietuvos Respublikos Civilinio Kodekso nuostatos, numatančios neturtinės žalos atlyginimą.

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės Žinios. 1992, Nr. 33-1014
2. Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas//Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262
3. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas//Valstybės Žinios. 2002, Nr. 36-1340
4. Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas// Valstybės Žinios. 1999, Nr. 30-856
5. Lietuvos Respublikos Prekių ženklų įstatymas //Valstybės žinios. 2000, Nr. VIII-1981
6. Lietuvos Respublikos Reklamos įstatymas//Valstybės Žinios. 2000, Nr. 64-1937
7. Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas//Valstybės Žinios. 1996, Nr. 71-1706
8. Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1190 „Dėl Valstybės teikiamos dalinės finansinės paramos kultūriniais ir šviečiamiesiems projektams pagal Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui pateiktas paraiškas bendrųjų konkursų nuostatų patvirtinimo“// Valstybės Žinios. 2007, Nr. 117-4800
9. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (adopted 4 November 1950, entered into force 3 September 1953) ETS 5; 213 UNTS 221 (ECHR).

Specialioji literatūra

1. Aleksonis G. Naujoji cenzūra:monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011
2. Birštonas R., Klimkevičiūtė D., Matulevičienė N. J. ir kt. Intelektinės nuosavybės teisė. Vilnius: Registrų centras, 2010
3. Carey P., Coles P., Armstrong N. Media law. 4th Edition Sweet & Maxwell. 2007
4. Cirtautienė S. Juridinio asmens teisės į neturtinės žalos atlyginimą vystymosi tendencijos Europos deliktų teisės unifikavimo kontekste // Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Justitia, 2007
5. Cirtautienė S. Neturtinės žalos atlyginimas kaip civilinių teisių gynimo būdas. Vilnius: Justitia, 2008
6. Cirtautienė S. Neturtinės žalos atlyginimas kaip neturtinių vertybių gynimo būdas. Jurisprudencija, 2005, t. 71(63)
7. Fedosiuk O. Nuosavybė ir turtas civiliniame ir baudžiamajame kodeksuose// Jurisprudencija. 2002, t. 28(20)
8. Jakutytė-Sungailienė A. Įmonė kaip civilinių teisių objektas daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2007
9. Jakutytė-Sungailienė, A. Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje. Socialinių mokslų studijos, 2009, 3(3), 213–227
10. Jočienė D., Čilinskas K., Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje. Lietuvos Respublikos Seimas Jungtinių Tautų vystymosi programa. Monografija. Vilnius, 2004
11. Kavaliauskienė. V., Drūteikienė G. Vadovo reputacija: esmė ir pagrindiniai elementai// Informacijos mokslai. 2012
12. Ladas S. Patents, Trademarks and Related Rights. National and International Protection. Vol III – Cambridge, Harvard University Press, 1975
13. Markauskas L. Reklamos teisinis reglamentavimas. Mokesčių srautas: Vilnius, 2008.
14. Meškauskaitė L. Galimybė apginti juridinio asmens reputaciją // Juristas, 2005. Nr.11
15. Meškauskaitė L. Žiniasklaidos pažeistų asmens konstitucinių teisių gynimo būdai// Jurisprudencija. 2005, t. 64(56)
16. Mikelėnas V., Bartkus G. Mizaras V., Keserauskas Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. II knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia. 2002.
17. Milo D. Defamation and Freedom of Speech. New York: Oxford university press, 2008.

18. Papirtis V., Karulaitytė –Kvainauskienė I. Kai kurie civilinių teisių gynimo ypatumai taikant prevencinį ieškinį//Jurisprudencija. 2005, t. 69(61)
19. Wilson C. Intellectual property law in nutshell. London:Sweet & Maxwell. 2005
20. Эрделевский А.М. Компенсация морального вреда: анализ и комментарий законодательства и судебной практики. Москва: Волтерс Клувер, 2004.
21. Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономико-правовом обороте. монография. Москва : Статут, 2006.
22. Федоров П.Г. Деловая репутация юридического лица и ее защита//Законодательство и экономика. 2010, № 11.
23. Чернышев В.А. правовой режим нематериальных активов Коммерческих организаций//экономика и право. 2008, Вып. 2 Удк 347.7 (075.8).
24. Малеина М.Н. Личные неимущественные права граждан: понятие, осуществление, защита. Москва : МЗ Пресс, 2000.
25. Толстой В.С. Личные неимущественные правоотношения. М.: Элит, 2006.
26. Трофимова Т.В. Нематериальные блага как юридических лиц и их гражданско-правовая защита//Алтайская академия экономики и права. 2009, № 3.

Teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo mėn. 21 d. nutarimas "Dėl teismų sprendimų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat dėl apeliacijos"
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. rugpjūčio mėn. 17 d. nutarimas "Dėl teisės kreiptis į teismą"
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio mėn. 23 d. nutarimas "Dėl viešojo asmens privataus gyvenimo apsaugos ir žurnalisto teisės neatskleisti informacijos šaltinio"
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 8 straipsnio 1, 2 ir 3 dalių bei 16 straipsnio 7, 8 ir 9 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai
5. Specialiosios teisėjų kolegijos 2007 m. spalio mėn. 24 d. nutartis byloje Nr. T-XX-45-07
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. vasario mėn. 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-50/2013
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio mėn. 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-81/2013
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio mėn. 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-630
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-169/2006
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-100/2009
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio mėn. 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-653.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje 3K-3-32/2012.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 9 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-347/2011
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio mėn. 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-667/2006.

16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugpjūčio mėn. 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2011
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio mėn. 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-441/2010
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio mėn. 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo mėn. 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-165/2008
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio mėn. 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-498/2010
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario mėn. 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-142/2006
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-117/2011
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo mėn. 21 d. Saviraiškos laisvės apribojimais ginant asmens privatą gyvenimą civilinėse bylose (II) Nr. 29. Teismų praktika 29

24. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. birželio mėn. 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-238/2012
25. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 3 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-191/2012
26. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. rugsėjo 1 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-189/2005
27. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. kovo mėn. 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-85/2007
28. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. spalio mėn. 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-286/2007

29. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. vasario mėn. 11 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-936-302/2013
30. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio mėn. 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-643-611/2009
31. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės mėn. 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-157-262/2012
32. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio mėn. 14 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-3332-467/2012
33. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gruodžio mėn. 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2394-392/2012
34. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugpjūčio mėn. 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-903-611/2011
35. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo mėn. 18 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-830-262/2008
36. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio mėn. 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1037-340/2010.
37. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio mėn. 14 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-3332-467/2012.
38. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. spalio mėn. 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1880-480/2012.
39. Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės mėn. 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-186-212/2010
40. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio mėn. 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-46-357/2010

41. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos mėn. 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-382-267/2012
42. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gegužės mėn. 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-192-124/2011.
43. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. balandžio mėn. 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-1319-12
44. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės mėn. 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-1614-12
45. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2011 m. sausio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A 662-248/2011
46. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. balandžio mėn. 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-502-858-11
47. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2008 m. lapkričio mėn. 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-4421-281/2008

EŽTT praktika

1. Van Marle and Others v. the Netherlands, 26 June 1986, Series A no. 101
2. Melnychuk v. Ukraine (dec.) No. 28743/03 ECHR 2005-IX
3. Comingersoll S.A. v. Portugal [GC], no. 35382/97 ECHR 2000-IV

Žurnalistų etikos inspektoriaus praktika

1. Žurnalistų etikos inspektorius 2011 m. rugsėjo 22 d. sprendimas Nr. SPR-102 "Dėl publikacijoje „Kokią įtaką prokuratūros veiksmams turi kyšininkai? Valdomas teisingumas“ („Vilniaus krašto savaitraštis“, 2011-03-31-2011-04-06, Nr. 13/873) paskelbtos informacijos" Informaciniai pranešimai, 2011, Nr. 77-705
2. Žurnalistų etikos inspektoriaus 2012 m. lapkričio 26 d. s p r e n d i m a s dėl publikacijose „koncernas „MG baltic“ nesugeba atsiskaityti su Ūkio banku“ (www.diena.lt, 2012-07-18), „klimpsta vis giliau“ („vilniaus diena“, 2012-07-18)) paskelbtos informacijos Nr. SPR-121. Informaciniai pranešimai, 2012, Nr.: 95 -818

Konkurencijos tarybos nutarimai

1. Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. kovo 31 d. nutartimas Nr. 1s-61
2. Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2012 m. balandžio 27 d. nutarimas Nr. 1S-55
3. Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2011 m. sausio mėn. 20 d. nutarimas Nr. 1S-15

Interneto šaltiniai

1. Nacionalinės teismų administracijos teismų veiklos analizės skyriaus vyriausiojo specialisto Putvinsko S. pateikti duomenys.
2. Jones G., Jones B., and Little P. Reputation as reservoir: the value of corporate goodwill as a buffer against loss in times of economic crisis. Corporate Reputation Review [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-11] < http://0-paws.wcu.edu.wncln.wncln.org/gjones/Rep_As_Reservoir.pdf >
3. Gugeshashvili G. Is Goodwill Synonymous with Reputation? [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-11] < http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2009_1_126.pdf >

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-11]. <www.lat.lt/apzvalgos>.
5. Cvonline [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-11]. <<http://www.cvonline.lt/content/index.php?id=737>>
6. Lietuvos Respublikos prokuratūra [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-11]. <<http://www.prokuraturos.lt/Naujienos/Kreipimaisid%C4%97ltikrov%C4%97sneatitinkan%C4%8Diosinformacijos/tabid/185/Default.aspx>>
7. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Įmonių teisės ir viešųjų pirkimų politikos departamento Viešųjų pirkimų politikos skyrius. Geroji viešųjų pirkimų praktika perkant viešinimo paslaugas [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-14] <http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/Geroji%20VP%20praktika_.pdf>
8. Žurnalistų etikos inspektoriaus 2011 metų veiklos ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-14] <<http://www3.lrs.lt/docs2/YYZSVDAF.PDF>>
9. Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimas 2011 m. balandžio 15 d. Nr. dėl publikacijoje dėl publikacijoje „Ministerijos biurokratams tūkstančiai, o kariams trupiniai“ („valstiečių laikraštis“, 2010-11-27) paskelbtos informacijos. [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-21] <<http://stanisauskas.wordpress.com/2011/09/20/kazin-ar-krasto-apsaugos-ministre-r-juknevicienne-atsiprasys/>>
10. Žurnalistų etikos inspektoriaus 2011 metų veiklos ataskaita. [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14] <<http://www3.lrs.lt/docs2/YYZSVDAF.PDF>>
11. Žurnalistų etikos inspektoriaus 2010 metų veiklos ataskaita ir 2009-2010 metų analitinė apžvalga „Demokratinės visuomenės informavimo kultūros plėtros gairės“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-14] <<http://www3.lrs.lt/docs2/HKZRVEXM.PDF>>
12. <http://m.diena.lt/naujienos/ekonomika/publikacijos-paneigimas-465398> [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14]
13. Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2013-03-14] <<http://www.lzlek.lt/index.php?lang=1&sid=371&tid=394>>
14. Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2013-03-14] <<http://www.lzlek.lt/index.php?lang=1&sid=371&tid=395>>
15. Закон РФ "О средствах массовой информации" (о СМИ) от 27.12.1991 N 2124-1, [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14] <<http://www.consultant.ru/popular/smi/>>
16. Комментарий к Закону РФ «О средствах массовой информации»/ [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14] <http://www.sysengineering.ru/media/1106/legislation_02.pdf>
17. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 24 февраля 2005 г. № 3 г. Москва О судебной практике по делам о защите чести и достоинства граждан, а также деловой репутации граждан и юридических лиц [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14] <<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=52017>>

18. Kyu Ho Youm The Right of Reply and Freedom of the Press: An International and Comparative Perspective. [interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-14],
<<http://groups.law.gwu.edu/LR/ArticlePDF/76-4-Youm.pdf>>

19. Положения по бухгалтерскому учету «Учет нематериальных активов», утвержденного Приказом Министерства финансов Российской Федерации от 27 декабря 2007 г. N 153н [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-12]
<<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=111209>>

20. Sprinter tyrimai. [vardino geriausią reputaciją turinčias įmones [interaktyvus]. 2012-09-05 [žiūrėta 2013-03-23].
<<http://www.spinter.lt/site/lt/vidinis/menutop/9/home/publish/NDI2Ozk7OzA=>>>.

Santrauka

„Juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga“

Raktiniai žodžiai: *juridinis asmuo, dalykinė reputacija, neturtinė teisė, žala, gynimo būdai.*

Pasirinkta magistrinio darbo tema „Juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga“ yra pakankamai aktuali kiekvienam juridiniam asmeniui nepriklausomai nuo jo rūšies ir veiklos pobūdžio, todėl pagrindinis šio darbo tikslas yra įvertinti juridinio asmens dalykinės reputacijos teisinės apsaugos įgyvendinimo efektyvumą Lietuvos Respublikoje. Šiam tikslui pasiekti pirmame darbo skyriuje yra atskleidžiamas dalykinės reputacijos sąvokos turinys, apžvelgiama užsienio šalių praktika. Antrame darbo skyriuje analizuojamas teisinis reguliavimas ir atskleidžiama dalykinės reputacijos prigimtis. Faktiškai bet kokia neigiama informacija gali pakenkti juridinio asmens dalykinei reputacijai, bet ginama ši vertybė galėtų būti tik nustačius konkrečias teisinės gynybos sąlygas. Todėl trečiame darbo skyriuje analizuojama paskleistos informacijos kaip saviraiškos laivės įgyvendinimo sankirta su juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga, nagrinėjamos konkrečios teisinės gynybos sąlygos taikomos priklausomai nuo paskleistos informacijos turinio, analizuojamos dalykinės reputacijos apsaugos ribos, kurios priklauso ne tik nuo paskleistos informacijos turinio bet ir nuo juridinio asmens veiklos pobūdžio, jos reikšmės visuomenei ir pan.

Juridinis asmuo savo dalykinę reputaciją gali ginti ne tik tradiciniu būdu - kreipdamasis į teismą, bet ir ne teismo tvarka. Todėl ketvirtame ir penktame darbo skyriuose vertinami dalykinės reputacijos gynimo ne teismo tvarka ir teismo tvarka privalumai ir trūkumai, nagrinėjami visi įmanomi gynimo būdai, plačiai analizuojama Lietuvos Respublikos teismų praktika, Žurnalistų etikos inspektorius ir Žurnalistų etikos ir leidėjų komisijos sprendimai.

Juridinio asmens dalykinė reputacija gali būti pažeminta ne tik paskleidus tam tikra informacija, bet ir nesąžiningos konkurencijos veiksmais. Todėl paskutiniame šio darbo skyriuje yra nagrinėjami Konkurencijos teisės taikymo ypatumai dalykinės reputacijos pažeidimo atveju.

Summary

„Protection of business reputation of legal entity“

Key words: *Legal entity, business reputation, non-property right, damage, defence.*

Selected MA Thesis „Protection of business reputation of legal entity“ is sufficiently important to each legal entity regardless of its type and nature of activity, thus the main purpose of this MA Thesis is to evaluate the effectiveness of the implementation of a legal entity's protection of business reputation of the Republic of Lithuania. To achieve this purpose, the first section of the MA Thesis reveals the concept of business reputation, also it overviews foreign practice. The second section analyzes the legal regulation and disclosure of the nature of business reputation. In fact, any negative information can damage the business reputation of a legal entity, but for defence of this value the set of specific conditions is required. Therefore, the third section of the MA Thesis analyzes the intersection of freedom of expression and protection of business reputation, also is analyzes specific protection's conditions, which are applied depending on the content of the disseminated information. The MA Thesis analyzes the limits of protection of business reputation, which depends not only on the content of the disseminated information but also on the nature of legal entity's activity, its social significance and so on.

Business reputation can be protected not only by the traditional way - by applying to the court, but also out of court. The fourth and fifth sections analyzes all possible legal defences, advantages and disadvantages of non-judicial and judicial defence, also the practice of the Inspector of Journalist Ethics, Journalist and Publishers Ethics Commission and courts of the Republic of Lithuania.

Business reputation of legal entity may be damaged not only by disseminate certain information, but also by the acts of unfair competition, so the final section of this MA Thesis analyzes the features of application of Competition Law.